

Çocukların Haz Erteleme Etkinliğindeki Olumsuz Duyguları ve Özdenetim Becerileriyle İlişkili Anne Davranışları

Feyza Çorapçı¹
Boğaziçi Üniversitesi

Nuray Mustafaoğlu Çiçek²
Bursa Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada iki yaşındaki çocukların mizaç özellikleri de göz önüne alınarak, bir haz erteleme etkinliğinde sergiledikleri kızgınlık ve üzüntü duyguları ile özdenetim becerileri, annelerinin bu etkinlikteki davranışlarıyla ilişkili olarak incelenmiştir. Elli dokuz anne ve çocuğu (30 kız, 29 erkek; yaş ortalaması = 25.93 ay, $S = 3.85$) laboratuvar ortamında dört dakikalık bir etkinlikte gözlenmiştir. Bu etkinlikte anneden bir anket doldurması, yanında oturan çocuğundan ise önüne konan kurabiyeyi yemeden beklemesi istenmiştir. Bu etkinlikte çocuğun kızgınlık gösterme süresini annenin sıcaklığı ve olumlu kontrolü pozitif yönde yordarken; üzüntü gösterme süresini sadece anne sıcaklığı pozitif yönde yordamıştır. Haz erteleme becerisine ilişkin olarak, olumsuz duygu göstermeden etkinliğin kuralına uygun bekleyebilme süresi, çocuğun yaşı ve mizacın kendini denetleme boyutu ile pozitif yönde ilişki göstermiştir. Yaş ve mizaç kontrol edildikten sonra, çocukların haz erteleme süresini annenin olumlu kontrolü ile izin veren davranışı negatif yönde yordamıştır. Son olarak, çocuğun üzüntü süresi üzerinde mizacın dikkat kontrolüne dayanan kendini denetleme boyutu ile annenin izin veren davranışı arasında istatistiksel olarak anlamlı olmasa da marjinal düzeyde bir etkileşim etkisi bulunmuştur. Buna göre, annenin izin veren tutumu ile kendini denetleme becerisi yüksek olan çocukların üzüntü süresi ilişkili değilken, annenin izin veren tutumu arttıkça kendini denetleme becerisi ortalama ve ortalamanın altında olan çocukların üzüntü süresi azalmıştır.

Anahtar kelimeler: Erken çocukluk, haz erteleme becerisi, özdenetim, anne-çocuk etkileşimi

Abstract

In this study, two-year-old children's anger and sadness expressions as well as their delay abilities during a waiting task were examined in relation to maternal responses in the same task, controlling for individual differences in toddlers' temperament. Fifty-nine mothers and their children (30 girls, 29 boys, mean age = 25.93 months, $SD = 3.85$) were observed during a four-minute task in the laboratory. In this task, mothers completed a questionnaire while their toddlers were asked to wait for a cookie. Results showed that maternal warmth and positive control positively predicted toddlers' anger expression, whereas only maternal warmth positively predicted sadness expression. Toddlers' self-regulation, conceptualized as their delay abilities with neutral affect, was positively associated with age and temperamental effortful control. Mothers' positive control and permissiveness negatively predicted toddlers' self-regulation, controlling for age and temperament. Finally, although not statistically significant, the interaction effect between toddlers' effortful control and mothers' permissive responses reached marginal significance. The pattern suggested that for toddlers with high levels of effortful control, mothers' permissive responses were not related to sadness expression. However, for toddlers with average or below average effortful control, increases in mothers' permissive responses were related to decreases in sadness expression.

Keywords: Early childhood, delay of gratification ability, self-regulation, mother-child interaction

Yazar notu: Bu çalışma Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) tarafından 11B07P8 no'lu proje kapsamında desteklenmiştir.
Yazışma Adresi: ¹Prof. Dr. Feyza Çorapçı, Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 34342 Bebek / İstanbul, feyza.corapci@boun.edu.tr, ORC-ID: 0000-0003-4174-4893

²Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, 152 Evler Mahallesi Eğitim Caddesi No:85 16330 Yıldırım / Bursa, mustafaoğlu.nuray@gmail.com, ORC-ID: 0000-0002-1080-4577

Gönderim Tarihi: 21.05.2018

Kabul Tarihi: 05.10.2019

Erken çocukluk (0-3 yaş), bilişsel, sosyo-duygusal ve motor gelişim alanlarında çocukların yeni becerileri hızla kazandıkları bir dönemdir (Brownell ve Kopp, 2007). Özellikle iki yaş itibarıyla benlik algısı ve sözcük dağarcığının gelişmesi; yürüme, koşma, el-göz koordinasyonu gibi motor yetileri ve özbakım becerilerinin artmasıyla çocuklar daha özerk davranmaya başlar (Brownell ve Kopp, 2007). Ancak bu özerklik yönelimi, yetişkinlerin belli sınırlamalarıyla çatıştığında çocuklarda oldukça sık öfke nöbetleri gözlemlenir (Lieberman, 2017; Tremblay ve ark., 2004). Dolayısıyla, çocukların isteklerini ve duygularını kontrol etmeleri, sonucunu düşünmeden verdikleri tepkileri yetişkinlerin yönlendirmeleri doğrultusunda değiştirmeyi öğrenmeleri erken çocukluk döneminin en önemli gelişimsel süreçlerinden biridir (Brownell ve Kopp, 2007; Kalomiris ve Kiel, 2016).

Özdenetim olarak adlandırılan bu kontrol mekanizması tüm yaşam boyunca önemini koruyan bir kazanımdır (McClelland, Acock, Piccinin, Rhea ve Stallings, 2013). Pek çok çalışma, erken dönemdeki özdenetim becerilerinin çocuğun okula hazırlığı, akademik başarısı ve akran ilişkileri üzerinde pozitif rol oynadığını bulmuştur (McClelland ve ark., 2013; Mischel, 2014; Ursache, Blair ve Raver, 2012). Öte yandan, özdenetimde zorluk yaşayan çocuklarda, destekleyici bir çevrenin eksikliği de söz konusu olduğunda, zaman içerisinde psikolojik sorunların görülme riski artmaktadır (Eisenberg, Spinrad ve Eggum, 2010; Wagner ve Heatherton, 2015). Uzun dönemdeki bu olumsuz sonuçlar dikkate alındığında, özdenetim becerilerinin gelişiminde rol oynayan çevresel unsurları anlamak büyük önem taşımaktadır.

Bu nedenlerle, bu çalışmada iki yaşındaki çocuklar ve anneleri bir laboratuvar ortamında gerçekleştirilen haz erteleme etkinliği esnasında gözlenmiştir. Önerine konan bir kurabiyeyi dört dakika boyunca yemedene beklemesi istenen çocukların gösterebilecekleri kızgınlık ve üzüntü ifadeleri ile yasağa uyma davranışları, annelerinin tepkileri ile ilişkili olarak ve çocuğun mizacı da göz önüne alınarak araştırılmıştır.

Erken Çocukluk Döneminde Özdenetim: Haz Erteleleme Becerisi

Erken çocukluk döneminde özdenetim, belli kurallara uymaları gerektiğinde çocukların isteklerine karşı koyabilmelerini ve bu durumda ortaya çıkabilecek olumsuz duygularını koşullara göre değiştirebilmelerini içerir (Brownell ve Kopp, 2007; Duckworth, Tsukayama ve Kirby, 2013; Putnam, Spritz ve Stifter, 2002). Erken çocukluk dönemine odaklanarak, iki yaşındaki çocukların bir yiyecek veya hediye beklemeyi içeren etkinliklerdeki özdenetim becerilerini laboratuvar ortamında gözleme dayalı araştıran çalışmalar mevcuttur (Benga, Susa-Erdogan, Friedlmeier, Çorapçı ve Romonti, 2019; Grol-

nick, Kurowski, McMenamy, Rivkin ve Bridges, 1998; Kochanska, Coy ve Murray, 2001; LeCuyer ve Houck, 2006; Liang ve ark., 2019; Mulder, van Ravenswaaij, Verhagen, Moerbeek ve Leseman, 2019). Bu araştırmalar genellikle Avrupa kökenli Amerikalı ailelerin çocukları ile yürütülmüştür. Ancak haz erteleme becerilerini inceleyen daha güncel çalışmalar, Çinli (Liang ve ark., 2019), Hollandalı (Mulder ve ark., 2019) ve Romanyalı (Benga ve ark., 2019) çocuklarla da gerçekleştirilmiştir.

Haz erteleme çalışmalarında gözlemlenen bireysel farklar, çocukların yasaklanmış nesneye ne kadar çabuk veya hangi sıklıkta ulaşmaya çalıştıkları, duygusal tepkilerini ne kadar süre veya ne şiddetle ifade ettikleri göz önüne alınarak ölçülmektedir. Araştırmalarda, çocukların yaşları ilerledikçe daha uzun süre bekleyebildikleri, dikkatlerini yasaklanan nesneden daha uzun süre uzaklaştırabildikleri, daha kısa süre öfke gösterdikleri ve öfkelerini gösterinceye dek geçen sürenin uzadığı bulunmuştur.

Haz Erteleme Etkinliğindeki Özdenetim Becerileri ile İlişkili Anne Davranışları

Çocukların özdenetim becerilerini hızla kazandıkları erken çocukluk döneminde dikkat ve dil gelişiminin yani sıra ebeveyn desteğinin özdenetim becerileri üzerindeki rolü önemlidir. Alanyazında ağırlıklı olarak Avrupa kökenli Amerikalı çocuklardan oluşan örneklemle yürütülen haz erteleme çalışmalarında, çocuğun özdenetim becerilerini yordayan anne davranışları sıcaklık ve kontrol boyutları üzerinden değerlendirilmektedir (Cole ve ark., 2011; Thompson ve Meyer, 2007). Bu çalışmaların bir kısmı, haz erteleme etkinliğine tek başına katılan çocukların kurallara uyma ile duygu ve dikkat kontrolü gösterme başarısını annelerin günlük etkileşimlerinde sıcaklık ve olumlu kontrol içeren davranışları ile ilişkili bulmuştur (Calkins, Smith, Gill ve Johnson, 1998; LeCuyer ve Houck, 2006). Öte yandan, çocuk yetiştirmede azarlama ve fiziksel güç gösterimi gibi olumsuz kontrol içeren davranışları daha sık gösteren annelerin çocuklarında bekleme esnasında daha fazla olumsuz duygu gözlenmiş ve kurallara uymakta daha fazla zorluk yaşadıkları belirlenmiştir (Calkins ve ark., 1998; Calkins ve Johnson, 1998; Daniels, 2015; Houck ve LeCuyer-Maus, 2004; Morris, Cui ve Steinberg, 2013).

Haz erteleme etkinliğine anneleri ile birlikte katılan çocukların duygu ve davranışlarını annelerinin bekleme esnasında sergiledikleri tepkilerle ilişkilendiren çalışmalar da mevcuttur (Cole ve ark., 2011; Grolnick ve ark., 1998; Martin, Clements ve Crnic, 2002; Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston ve Robison, 2009; Putnam ve ark., 2002). Bu çalışmalarda, bekleme etkinliğinde annelerin çocuğu fiziksel ve sözel olarak rahatlatmak, çocuğun duygularını onaylamak gibi sıcaklık içeren yaklaşımlar

sergiledikleri bulunmuştur (Grolnick ve ark.,1998; Mirabile ve ark., 2009). Çocuğun dikkatini bekleme nesnesinden başka yöne çekerek de annelerin çocuğu rahatlatmaya çalıştıkları gözlenmiştir (Grolnick ve ark., 1998; Mirabile ve ark., 2009; Putnam ve ark., 2002). Olumlu kontrol boyutuna ilişkin olarak, anneler istenen davranışı açıklamak, kuralları hatırlatmak, yasaklanan nesneyi ortadan kaldırmak gibi davranışlar göstermektedir (Putnam ve ark., 2002). Öte yandan, kimi annelerin çocuğu azarlamak, tehdit etmek, görmezden gelmek, küçümsemek gibi olumsuz kontrol gösterdikleri belirlenmiştir (Lorber ve Slep, 2005; Mirabile ve ark., 2009; Spinrad, Stifter, Donelan-McCall ve Turner, 2004).

Sözü edilen bu çalışmalarda, haz erteleme etkinliğinde çocuğunun olumsuz duygularından rahatsızlık duyan annelerin daha sert ve cezalandırıcı ya da tam tersine daha izin veren bir tutum sergiledikleri gözlenmiştir (Lorber ve Slep, 2005). Ayrıca, annelerin olumlu kontrol içeren davranışlarını çocukları kurala uymadığında, örneğin yasaklanmış oyuncuğa dokunduğunda, arttırdıkları bulunmuştur (Putnam ve ark., 2002). Çocuğun dikkatini farklı yöne çeken annelerin çocuklarının, yasaklanan nesneden farklı şeylere daha çok baktıkları da belirlenmiştir (Putnam ve ark., 2002). Ancak, bekleme esnasında çocuğun dikkatini başka yöne çekmenin ve çocuğa sıcaklık göstermenin çocuğun olumsuz duygulanımı ile pozitif yönde ilişkili olduğuna dair bulgular da mevcuttur (Grolnick ve ark., 1998; Mirabile ve ark., 2009). Korelasyona dayalı olan bu bulgular, çocuğu olumsuz duygu yaşayan annenin çocuğunu avutmak için dikkat dağıtmaya ve sıcaklık sergilemeye çaba gösterdiğini düşündürmektedir.

Toplulukçu bir kültür olan Romanya'da gerçekleştirilen bir haz erteleme çalışmasında, Benga ve arkadaşları (2019) iki yaşındaki Romen çocuklar ve annelerini bir arada gözlemlemiştir. Bu çalışmada annenin hem olumlu kontrolü hem de sıcaklık içeren davranışları çocuğun olumsuz duygu ve davranışları ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Amerikalı annelerle yapılan çalışmalara benzer olan (Grolnick ve ark., 1998; Mirabile ve ark., 2009; Putnam ve ark., 2002) ve korelasyona dayalı bu bulgular ışığında, Romanyalı annelerin, çocuğunu zorlayan bir durumla başa çıkmak için sıcaklığın yanı sıra kuralları hatırlatmayı içeren olumlu kontrol içeren tutumlarını arttırdıkları söylenebilir.

Çocuğun Üzüntü ve Kızgınlık Duyguları ile İlişkili Anne Davranışları

Haz erteleme etkinliklerinde çocukların kızgınlık ve üzüntü gibi farklı duygu ifadelerinin ayrıştırılabileceği ortaya konmuş olmasına rağmen (Buss ve Kiel, 2004), yukarıda sözü edilen çalışmalarda çocuğun sıkıntısı olarak nitelendirilen genel olumsuz duygulanımı ölçülmüş

ve anne davranışları çocuğun farklı duyguları özelinde incelenmemiştir. Oysa, ayrıştırıcı duygular kuramı (Izard, Woodburn ve Finlon, 2010) ve işlevci yaklaşıma göre (Campos, Campos ve Barrett, 1989), kızgınlık ve üzüntü ayrı durumsal öncüllere ve işlevlere sahiptir. Ayrıştırıcı duygular kuramına göre, hedefine ulaşması engellendiği zaman çocuğun kızgınlık ve öfke yaşama ihtimali yüksektir. İşlevci yaklaşım ise, kızgınlığın çocuğu hedefine yönelik engelleri kaldırmaya motive edeceğini ancak çocuğun etkileşimde bulunduğu kişilerin çocuğa daha sınırlayıcı davranacağını öngörür. Öte yandan, kayıp olarak algılanan deneyimler üzüntüye neden olur ve bu duygu ifadesinin başlıca işlevi çocuğun çevresinden destek içeren tepkiler almasını sağlamaktır.

Yapılan araştırmalar, bu öngörülerle tutarlı olarak annelerin günlük etkileşimlerde kızgınlık sergileyen çocuklara cezalandırıcı veya görmezden gelen tepkileri; üzüntü sergileyen çocuklara ise destekleyici tepkileri daha sık sergilediklerini ortaya koymuştur (Hastings ve De, 2008; Huebner ve Izard, 1988). Okul çağındaki çocukların, kızgınlık sergiledikleri durumlara kıyasla üzüntü paylaştıkları durumlarda annelerini daha destekleyici algıladıklarına dair bulgular da mevcuttur (Shipman ve Zeman, 2001). Ancak, haz erteleme etkinliğinde çocuğun kızgınlık ve üzüntü ifadeleri ile ilişkili anne davranışlarını inceleyen çalışmalar açısından alanyazında önemli bir boşluk bulunmaktadır.

Çocuğun Mizacı ve Özdenetim Becerileri

Bebeklik döneminden itibaren çocuklar duygu, dikkat ve hareketlilik seviyelerinde bireysel farklılıklar gösterir. Çocuğun mizacı olarak nitelendirilen bu bireysel farklılıkların kalıtım ve nörolojik gelişimden etkilendiği, ancak zaman içinde çevresel deneyimlerle şekillenebileceği kabul görmektedir (Rothbart ve Bates, 2006). Erken çocuklukta anne bildirimine dayalı olarak mizaç üç boyutta değerlendirilir. Olumlu duygulanım, hareketlilik ve sosyal etkileşimlere yaklaşım mizacın dışadönüklük boyutunu; öfke, korku ve üzüntü ifadelerinin şiddet ve sıklığı olumsuz duygulanım boyutunu ve çocuğun dikkatini etkin şekilde düzenleyip duruma uygun tepkiler verebilmesi ise mizacın kendini denetleme boyutunu tanımlar (Rothbart ve Bates, 2006).

Haz erteleme araştırmaları, mizacın olumsuz duygulanım boyutunun yasaklanan nesneye çocuğun daha uzun süre odaklanması ile; öte yandan kendini denetleme boyutunun, kuralları içselleştirme ile pozitif yönde ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Kochanska ve ark., 2001). Güncel bir çalışmada da çocukların kendini denetleme mizaç özelliği ile bekleme süresince öfke gösterme sıklığı arasında anlamlı düzeyde ters yönde ilişki gözlenmiştir (Friedlmeier, Çorapçı, Susa-Erdoğan, Benga ve Kurman, 2019). Bunun yanı sıra, mizaç olarak

olumsuz duygulanımı daha düşük olan çocukların bekleme etkinliği esnasında annelerinin sergilediği sıcaklık ile dikkatlerini başka yöne daha rahat çevirebildikleri bulunurken, olumsuz duygulanımı yüksek olan çocuklarda bu ilişki gözlenmemiştir (Mirabile ve ark., 2009). Bu bulgu, özellikle duygusal tepkiselliği düşük olan çocuklar için annenin sıcaklık içeren davranışlarının daha etkili olduğunu düşündürmektedir. Haz erteleme çalışmalarında anne davranışları ile davranış bozukluğu riskine karşı koruyucu bir mizaç özelliği olarak görülen kendini denetleme becerisinin etkileşimi ise alanyazında daha az bilinen bir alandır.

Türkiye'deki Ailelerin Sıcaklık ve Kontrol İçeren Çocuk Yetiştirme Tutumları

Kağıtçıbaşı (2007), toplulukçu kültürlerde kentleşme ve endüstrileşmeyle beraber oluşmuş, sosyoekonomik açıdan kalkınmış ve çocuğun maddi desteğine ihtiyacı azalan eğitilmiş, kentli, orta-üst sınıf, çekirdek aileleri *karşılıklı duygusal bağlılık* modeli kapsamında tanımlar. Bu aile modelinde çocuk yetiştirme, hem çocuğun özgüvenini ve başarısını destekleyen özerklik-odaklı hedefleri hem de yakın ilişkilerde duygusal yakınlığı ve beklentileri karşılayacak davranışları vurgulayan ilişkisellik-odaklı hedefleri içerir (Kağıtçıbaşı, 2007; Yağmurlu, Çıtak, Dost ve Leyendecker, 2009). Çocuk yetiştirmede ise anne sıcaklığı ve olumlu kontrolün yüksek, ancak çocuğun özerkliğine tehdit oluşturabilecek güç gösterimi içeren olumsuz kontrolün düşük olması beklenir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, anne bildirimine dayalı ölçülen çocuk yetiştirmedeki sıcaklık, okul öncesi dönemdeki çocukların tepkiselliği (Laible ve ark., 2017), dışsallaştırma (Gülseven ve ark., 2018) ve içselleştirme (Melis Yavuz, Selçuk, Çorapçı ve Aksan, 2017) davranışları ile negatif yönde, ancak olumlu sosyal davranışlarıyla hem okul öncesinde (Gülseven ve ark., 2018) hem de orta çocukluk ve ergenlik dönemlerinde (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010) pozitif yönde ilişkilidir.

Karşılıklı duygusal bağlılığın önemsendiği Türkiye'deki eğitilmiş ailelerde, annenin çocuk yetiştirmedeki genel sıcaklığı ile çocuğunun olumsuz duygularına verdiği destekleyici tutumlar da ilişkilidir (Yağmurlu ve Altan, 2010). Çocuğun hem kızgınlık hem de üzüntü ifadelerine eğitilmiş annelerin benzer sıklıkta destekleyici ve sıcaklık içeren tutumlar sergiledikleri bulunmuştur (Çorapçı, Aksan ve Yağmurlu, 2012). Bu bulgular, annelerin sıcaklık göstererek çocukları ile duygusal yakınlık sağlamayı amaçladıklarını düşündürmektedir. Yakın geçmişte yapılan bir çalışmada, Türkiye, Romanya ve Amerika'da yaşayan eğitim seviyesi yüksek annelerin kızgınlık, üzüntü ve korku hisseden iki yaşındaki çocuk-

larına nasıl tepkiler verebilecekleri mülakat yöntemi ile karşılaştırılmıştır (Çorapçı ve ark., 2018). Bu çalışmada, çocuğun kızgınlık ifadesi karşısında tüm anneler çocuklarına sosyal açıdan uygun görülen davranışı öğreteceklerini benzer sıklıkta dile getirmiştir. Ancak, Türkiye ve Romanya'daki anneler kızgınlık hisseden çocuklarını rahatlatacaklarını ve sosyal normları açıklayacaklarını Amerikalı annelere göre daha sık ifade etmişlerdir. Bu bulgular Kağıtçıbaşı'nın (2007) önerdiği gibi, ilişkiselliğe ve sosyal grubun beklentilerini karşılamaya değer verilen toplulukçu kültürlerdeki (örn., Türkiye, Romanya, Hindistan) yüksek eğitilmiş ailelerde kızgınlık karşısında çocuğun özgüvenini tehdit eden cezalandırıcı tutumların yerine sıcaklığın ve iyi davranışla ikna etme yönteminin önem kazandığına işaret etmektedir. Öte yandan, çocuğun üzüntü duygusunu takiben, çalışmadaki tüm anneler öncelikli olarak çocuklarını rahatlatacaklarını benzer sıklıkta dile getirmiştir.

Türkiye'de daha önce yapılmış araştırmalar incelendiğinde, tek bir haz erteleme çalışmasının mevcut olduğu görülmüştür (Cebioğlu ve Aksan, 2010). Gözleme dayalı olan bu çalışmada, laboratuvar ortamındaki etkinliklerde annelerin sıcaklık, hassasiyet ve olumsuz kontrol davranışları, yasaklanmış oyuncaklarla tek başına kalan çocuğun itaati ile ilişkilendirilmiştir. Çocuğun itaatini anne hassasiyeti desteklerken, azarlama ve tehdit etme gibi olumsuz kontrol davranışları negatif yönde etkilemiştir. Ayrıca, annenin sıcaklığı özellikle mizaç olarak daha düşük düzeyde öfke gösteren çocukların kurallara itaat davranışını yordamıştır.

Çalışmanın Amaçları ve Hipotezler

Annesiyle birlikte haz erteleme etkinliğinde yer alan çocukların kızgınlık ve üzüntüsünü ayırıştırıcı ve annenin sıcaklık ile kontrol davranışlarını çocuğun duygu ve davranışlarıyla ilişkilendiren çalışmalar açısından alanyazında önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğu doldurmaya çalışan bu çalışmanın ilk amacı, anne ve çocuğun birlikte yer aldığı bir bekleme etkinliğinde çocukların yasağa uyma davranışlarının yanı sıra gösterebilecekleri kızgınlık ve üzüntü ifadelerini incelemektir. Çalışmanın ikinci amacı, haz erteleyen çocukların duygu ve özdenetim becerileri ile ilişkili anne davranışlarını belirlemektir. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın hipotezleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. Hem engellenme hem de ödül kaybı içeren bekleme etkinliği esnasında çocukların kızgınlık ve üzüntü duygularını benzer sıklık ve şiddette göstermeleri beklenmektedir.

2. Çocuklarda özdenetim becerisinin, yani etkinliğin kuralına uygun bekleyip olumsuz duygularını kontrol edebilme süresinin, yaşa bağlı olarak artacağı, öte yandan bu sürenin mizaçtan etkilenebileceği beklen-

mektedir. Yani, yüksek düzeyde olumsuz duygulanım ve dışadönüklük, düşük düzeyde kendini denetleme becerisine bağlı olarak çocukların özdenetim göstereceği sürenin azalması beklenmektedir.

3. Alanyazındaki haz erteleme çalışmaları (örn., Benga ve ark., 2019; Lorber ve Slep, 2005) ve Türkiye'deki eğitilmiş ailelerin çocuk yetiştirme özellikleri (Kağıtçıbaşı, 2007) dikkate alındığında, çocuklardaki kızgınlık ifadesinin annelerin sıcaklık ve olumlu kontrol içeren veya izin veren tepkileriyle, üzüntü ifadesinin ise annelerin sıcaklığı ve çocuğun dikkatini dağıtan davranışları ile pozitif yönde ilişkili olması beklenmektedir. Çocuğun kızgınlık ve üzüntü duygusuna yönelik annelerin güç gösterimi içeren olumsuz kontrol davranışlarının düşük oranda olması beklenmektedir.

4. Çocuklarda özdenetim becerisi gösterme süresinin annenin sıcaklığı ve olumlu kontrol davranışları ile pozitif yönde ilişkili olması beklenmektedir.

5. Alanyazındaki bulgular ışığında (örn., Cebioğlu ve Aksan, 2010; Mirabile ve ark., 2009), anne sıcaklığının mizaç olarak olumsuz duygulanım seviyesi daha düşük çocuklarda özdenetim becerisini desteklemesi beklenmektedir. Mizacın kendini denetleme boyutunun ise koruyucu bir rol oynayacağı dikkate alınarak, annelerin cezalandırma, küçümseme gibi kontrol tepkilerinin özdenetim üzerinde oynayacağı olası olumsuz rolün kendini denetleme yetisi daha yüksek olan çocuklarda azalması ya da görülmemesi beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Çalışmanın laboratuvardaki gözlemlerine 59 çocuk (30 kız, 29 erkek; yaş ortalaması, *Ort.* = 25.93 ay, *S* = 3.85) anneleriyle birlikte katılmıştır. Örneklemdeki çocukların yaşları 19 ile 34 ay arasında değişmiştir: 19-23 ay aralığında 19 çocuk, 24-34 ay aralığında ise 40 çocuk bulunmaktadır. Katılımcıların %84'ü tek çocuk olup %14'nün bir kardeşi ve %2'sinin iki kardeşi bulunmaktadır. Evde yaşayan ortalama kişi sayısı 3.80'dir (*S* = 1.06). Çalışmaya katılan annelerin %20'si çocuğunun kreşe gittiğini, %80'i ise çocuğun bakımını üstlenen bir akraba veya bakıcısı olduğunu bildirmiştir. Çalışmaya sadece normal gelişim gösteren çocuklar katılmış, bilinen bir nörolojik problem tanısı, konuşma ve/veya dil bozukluğu olan, herhangi bir engele sahip özel gereksinimli çocuklar dâhil edilmemiştir. Çalışmaya katılan sekiz anneden demografik form ve mizaç anketinin geri dönüşü olmamıştır. Dolayısıyla, 51 ailenin verisine dayanan demografik bilgiye göre örneklemdeki annelerin yaş ortalaması 33.5 yaş (*S* = 3.59) olup hepsi evlidir. Annelerin % 86'sı üniversite ve üstü düzeyde eğitime sahiptir ve % 86.3'ü çalışmaktadır.

Katılımcıların projeye daveti yuvalarda ve anne-çocuk oyun gruplarında dağıtılan tanıtıcı el ilanları aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Gözlemlere katılmış ancak mizaç ve demografik anketleri geri yollamamış olan annelerin çocukları hem gözlem hem de anket verisi mevcut çocuklarla karşılaştırılmıştır. İki gruptaki çocukların duygu ifadeleri ve özdenetim becerileri ile anne davranışlarının farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu yüzden gözleme dayalı analizler 59 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hem gözlem hem anket verilerinin bir arada kullanıldığı analizler ise 51 kişilik örneklem ile gerçekleştirilmiştir.

İşlem

Etik kurul izninin alınmasını takiben projeye katılan gönüllü anneler çocuklarıyla birlikte bir araştırma laboratuvarında yaklaşık yarım saat süren etkinliklerde gözlemlenmiştir. Randevu verilirken, yapılacak etkinliklere çocuğun keyifle dâhil olması için aç ve yorgun olmadığı bir saatte ailelerin laboratuvara gelmeleri istenmiştir. Çalışmada yer alan bekleme etkinliğinde alanyazındaki benzer çalışmaların yöntemi izlenmiştir (Benga ve ark., 2019; Calkins ve Johnson, 1998; Cole ve ark., 2011; Daniels, 2015; Putnam ve ark., 2002). Bu etkinlikte çocuk ve annesi bir masada yan yana oturmuştur. Araştırmacı masanın üzerine çocuğun ulaşabileceği şekilde bir kurabiye koymuş, anneye de doldurması için bir anket vermiştir. Çocuktan annesinin işi bitene kadar kurabiye yemeden beklemesi, anneden ise anketi doldurması ve bu esnada çocuğunun bekleyebilmesini sağlaması istenmiştir. Araştırmacı çıktıktan sonra dört dakika süresince anne ve çocuk odada yalnız kalmıştır. Uygulanan bu yöntemle, çocukların isteklerine direnerek haz ertelemelemlerini gerektiren bir ortam yaratılması ve hem sabırsızlık gösteren çocuğuyla hem de anketiyle ilgilenmesi istenen annelerin zorlayıcı bir durumda çocuklarına yönelik sergileyebilecekleri davranışların gözlenmesi amaçlanmıştır. Ölçeklerde, annelerden ailenin demografik özellikleri ve çocuğunun mizacına dair bilgiler vermesi istenmiştir. Sekiz anne, ölçekleri zaman kısıtlılığından dolayı sonra doldurup iletme üzere almış ancak geri yollamamıştır.

Tüm etkinlikler laboratuvarında duvara monte edilmiş olan dijital ve dönen başlıklı, 30X Optik Zoom ve 2 megapiksel full HD (1920x1080) özelliklere sahip bir kamera ile kaydedilmiştir. Tek yönlü pencerenin arkasından çekim yapan araştırma asistanı, uzaktan kumandasını kullanarak kamerayı çocuk ve yanında oturan annesine en yakın derecede odaklamıştır. Çocukların duyguları ve bekleme davranışları ile annelerin tepkileri bu kayıtlar üzerinden kodlanmıştır. Kodlamalar, araştırma hipotezlerine kör bırakılmış ve birbirinden bağımsız, her biri iki lisans öğrencisinden oluşan üç kodlama ekibi tarafından yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çocuğun duygu durumu. Çocuğun yüz ifadesi, ses tonu ve vücut duruşu göz önüne alınarak kızgınlık ve üzüntü ifadelerinin şiddeti kodlanmıştır (Cole, Wiggins, Radzioch ve Pearl, 2007). Kurabiye masaya konduktan sonra başlayan dört dakikalık bekleme süresi her biri 5 saniye olmak üzere toplam 48 zaman aralığına bölünmüştür. Kodlayıcılar video kaydının 5 saniyelik her bir zaman aralığında çocuğun kızgınlık ve/veya üzüntü ifade edip etmediğini belirlemiş ve duygunun şiddetini 4 aralıklı bir ölçek ile derecelendirmiştir ($0 = \text{Nötr}$, $1 = \text{Hafif şiddette}$: kısa süreli ve hafif yoğunlukta, genellikle yüzün tek bir bölgesinde beliren ifade, $2 = \text{Orta şiddette}$: birden fazla yüz bölgesinde hem de ses tonunda belirgin ve sürekli ifade, $3 = \text{Yüksek şiddette}$: yüz, ses ve beden duruşu ile oldukça belirgin ve yoğun ifade (örn., başını eğip iç çekerek ağlama). Kızgınlık için protesto ve hayal kırıklığını yansıtan yüksek ve tiz ses tonu, çatık kaşlar, kısık gözler, gergin dudaklar; üzüntü için alçak ses tonu, sızlanma, dudakların aşağıya sarkması, alt dudağın bükülmesi, gözlerin ve/veya başın öne eğilmesi, omuzların çökmesi gibi ifadelere dikkat edilmiştir. İki kodlayıcı arasındaki tutarlılık kızgınlık ifadesi için .93, üzüntü ifadesi için .96 (Cohen Kappa) olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, kodlayıcılar arasında neredeyse mükemmel bir uyum olduğuna, dolayısıyla duygu durumu ölçümünün yüksek derecede güvenilirliğe sahip olduğuna işaret etmektedir (McHugh, 2012).

Bekleme etkinliği boyunca her çocuğun hem kızgınlık hem üzüntü ifadelerinin ortalama şiddetini belirlemek için 5 saniyelik her bir 48 aralık için kodlanan ve 0 ile 3 arasında değişen puanların ortalaması alınmıştır. Bunun yanı sıra, kızgınlık duygusunun sıklığı, çocuğun bu duyguyu herhangi bir şiddette gösterdiği aralık sayısı toplam aralık sayısına bölünerek ve bu değer 100 ile çarpılarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde, üzüntü gösterme sıklığı için de üzüntü gösterme yüzdesi (üzüntü kodlanan aralık sayısı / toplam aralık sayısı x 100) hesaplanmıştır. Bu sayede, toplam sürenin yüzde kaçında kızgınlık ve üzüntü gösterildiği belirlenmiştir (örn., 48 zaman aralığının 12'sinde kızgınlık duygusu hafif, orta veya yüksek şiddette kodlanan çocuk, toplam sürenin % 25'inde kızgınlık göstermiştir). Dolayısıyla, duygu gösterme sıklığı 0 ile 100 arasında değer alabilen sürekli değişkendir.

Çocuğun bekleme davranışı. İkinci kodlama grubu, aynı 5 saniyelik 48 zaman aralığının her birinde çocukların bekleme davranışlarını kodlamıştır. Bu davranışlar çocuğun kurabiyeye uzanması, dokunması, kurabiye-yi eline alması ve ısırması olarak tanımlanmıştır. Her bir zaman aralığında çocuğun gösterdiği en dürtüsel hareket kodlanmıştır ($0 = \text{Göstermedi}$, $1 = \text{Gösterdi}$). Örneğin, eğer çocuk sadece kurabiyeye uzanmışsa, uzanma davra-

nışı 1, diğer davranışlar 0 olarak kodlanmıştır. Ancak çocuk kurabiyeye uzanıp dokunmuş ise bu durumda sadece en dürtüsel davranış olan dokunma kodlanmıştır. Her bir davranışın kodlandığı aralık sayısı toplam 48 aralık sayısına bölünerek ve bu değer 100 ile çarpılarak kurabiyeye uzanma, dokunma, eline alma ve ısırma yüzde puanı hesaplanmıştır. Çocuğun bekleme esnasında gösterdiği her davranışın sıklık puanı, 0 ile 100 arasında değer alabilen sürekli değişken olarak veri analizlerine alınmıştır.

Her bir aralık için kodlanan davranışların gözlemler arası tutarlılık değerleri Cohen kappa katsayıları ile hesaplanmıştır. Kappa değerleri, kurabiyeye uzanma için .98, dokunma için .95, eline alma ve ısırma için 1.00 olarak bulunmuştur. Bu değerler, kodlayıcılar arasında neredeyse mükemmel, hatta çocuğun ısırma davranışı için mükemmel görüş birliği olduğuna, dolayısıyla verilerin güvenilirliğine işaret etmektedir (McHugh, 2012).

Anne davranışları. Bekleme etkinliğindeki anne davranışları, üçüncü bir grup tarafından kodlanmıştır. Hem alanyazında belirlenen kategoriler göz önüne alınarak hem de çekilen video kayıtları seyredilerek 14 anne davranış kodu belirlenmiştir: (1) Fiziksel rahatlık sağlamak (örn., çocuğa sarılma, saçını okşama), (2) Çocuğa güvence vermek (örn., "kurabiye senin olacak"), (3) Duygu ifadesini cesaretlendirmek (örn., "üzgün olduğun biliyorum"), (4) Çocuğun dikkatini farklı yöne çekmek (örn., çocukla şarkı söylemek, anketteki sorulara beraber bakmak), (5) Kuralları bildirmek/açıklamak (örn., "yanımda otur"; ben bunu bitirdiğimde kurabiye alabilirsin"; "abla beklememiz gerektiğini söyledi"), (6) Yasakları bildirmek (örn., "kurabiye dokunma"), (7) Çocuğa öneride bulunmak (örn., "yanıma oturur musun?"), (8) Çocuğun kurabiyeye ulaşmasına engel olmak (örn., annenin çocukla kurabiye arasına kolunu uzatması), (9) Kurabiye-yi uzaklaştırmak, (10) Çocuğu görmezden gelmek (örn., çocuğun soru veya seslenişini annenin cevapsız bırakması), (11) Azarlamak, (12) Küçümsemek (örn., "bebek gibi davranıyorsun"), (13) Çocuğun dikkatini kurabiyeye çekmek (örn., "bu kurabiyenin üstünde pembe şekerler var"), ve (14) İzin vermek (örn., çocuğun kurala uymayıp kurabiye-yi elinde tutmasına veya ısırmasına göz yummak).

Çocukların duygu ve davranışlarının kodlandığı aynı beş saniyelik 48 zaman aralığı içinde anne davranışları da kodlanmıştır ($0 = \text{Göstermedi}$, $1 = \text{Gösterdi}$). Belirlenen her bir anne davranışının sıklık puanı, 1 olarak kodlandığı toplam aralık sayısı 48'e bölünerek ve bu değer 100 ile çarpılarak hesaplanmıştır. Annenin gösterdiği her davranışın sıklık puanı, 0 ile 100 arasında değer alabilen sürekli değişken olarak veri analizlerine alınmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik Cohen Kappa değerleri .55 ile .80 arasında değişmiştir. Bu değerler orta ile yüksek derecede anlaşılabilirliğe işaret etmektedir (McHugh, 2012).

Tablo 1. Çocukların Duygu İfadeleri ve Bekleme Tepkilerinin Betimleyici Analizleri ($N = 59$)

	Ort. (S)	Aralık
Duygu İfadeleri		
Kızgınlık süresi (0-100)	22.04 (22.90)	0-77
Kızgınlık şiddeti (0-3)	.31 (.36)	0-1.38
Üzüntü süresi (0-100)	17.47 (25.46)	0-93
Üzüntü şiddeti (0-3)	.28 (.44)	0-1.75
Bekleme Tepkilerinin Sıklığı		
Kurabiyeye uzanma (0-100)	17.05 (15.38)	0-71
Kurabiyeye dokunma (0-100)	8.73 (10.04)	0-48
Kurabiyeyi elinde tutma (0-100)	17.52 (23.78)	0-81
Kurabiyeyi ısırma (0-100)	2.92 (6.14)	0-27

Çocuğun mizacı. Çocukların mizacı Erken Çocukluk Davranışı Anketi-Çok Kısa Form kullanılarak ölçülmüştür (Putnam, Garstein ve Rothbart, 2006). Anne bildirim ile çocuğun belli durumlarda sergilediği davranışların sıklığı 7'li Likert ölçeğiyle ($1 = Asla$, $7 = Her zaman$) değerlendirilmiştir. Ankette her biri 12 maddeden oluşan olumsuz duygulanım, dışadönüklük ve kendini denetleme alt ölçekleri bulunmaktadır. Orijinal ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği sınanmıştır (Putnam ve ark., 2006). Bu çalışmada Cronbach Alfa katsayıları olumsuz duygulanım alt ölçeği için .68, dışadönüklük alt ölçeği için .80 ve kendini denetleme alt ölçeği için .72 olarak bulunmuştur. Bu değerler alt ölçek iç tutarlığının yeterli olduğuna işaret etmektedir.

Bulgular

Betimleyici Analizler

Çocuğun duygu durumu. Bekleme etkinliği boyunca çocuğun kızgınlık ve üzüntü gösterme süresi ve şiddetinin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de yer almaktadır. Örneklem içinde yapılan t -testi sonuçlarına göre, çocukların kızgınlık ve üzüntü gösterdikleri süre anlamlı fark göstermemiştir, $t(58) = 1.76$, $p = .08$. Ayrıca, kızgınlık ve üzüntü ifadelerinin şiddeti benzer bulunmuştur, $t(58) = .71$, $p = .48$. Pearson korelasyon analizi bulgularına göre, demografik ve mizaç değişkenleri ile çocuğun duygu durumu değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çocuğun bekleme davranışı. Örneklemdeki çocukların hemen hemen hepsi kurabiyeye en az bir kere uzanmış, %74'ü kurabiyeye en az bir kere dokunmuş, %72'si en az bir kere kurabiyeyi eline almış ve %28'i kurabiyeyi en az bir kere ısırıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, çocuklar ortalama olarak bekleme süresinin %17.05'i boyunca kurabiyeye uzanmış, sürenin

%17.52'si boyunca kurabiyeyi elinde tutmuş, %8.73'ü boyunca kurabiyeye dokunmuş ve %2.92'si boyunca kurabiyeyi ısırıştır.

Çocuğun özdenetim/haz erteleme becerisi. Her bir zaman aralığında kodlanmış olan çocuğun duygu durumu ile kurabiyeye yönelik davranışına bir arada bakılmıştır. Aynı zaman aralığında çocuğun herhangi bir olumsuz duygu göstermeden ve kurabiyeye dokunmadan bekleme kuralına uyduğu toplam aralık sayısı her çocuk için belirlenmiştir. Bu sayı 48'e bölünerek ve 100 ile çarpılarak çocuğun etkinlik boyunca özdenetim gösterdiği sürenin yüzdesi hesaplanmıştır. Örneklemdeki çocukların ortalama olarak etkinliğin %36.7'sinde ($S = 27.5$) hem nötr duygu sergiledikleri hem de kurala uygun davrandıkları bulunmuştur. Özdenetim becerisini temsil eden bu değişken, Pearson korelasyon analizlerinde çocuğun yaşı ve mizacın kendini denetleme boyutuyla istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur, sırasıyla $r = .28$, $p < .05$ ve $r = .33$, $p < .05$.

Anne davranışları. Bekleme süresindeki anne davranışlarının dağılımları normallik ve aykırı değerler açısından incelenmiştir. Düşük sıklıkta sergilenen, bir diğer deyişle, annelerin %15'inden daha azının gösterdiği ve hiçbir dönüşümle normalleştirilemeyen azarlama, küçümseme ve çocuğun duygu ifadesini cesaretlendirme davranışları analizlere dâhil edilmemiştir. Sağa çarpık bir dağılım gösteren kurabiyeyi uzaklaştırma ve fiziksel rahatlık sağlama davranışları ise logaritmik dönüşüm ile normalleştirilmiştir. Tablo 2'de anne davranışlarının dönüşüm yapılmadan önceki betimleyici değerleri yer almaktadır.

Pearson korelasyon analizi ile anne davranışlarının kendi aralarındaki ilişkiler saptanmıştır (Tablo 2). Bu analizlere göre, annenin fiziksel rahatlık sağlama ve çocuğa sözel olarak güvence vermesi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bulunmuştur, $r = .31$, $p < .05$. Bu iki değişkenin ortalaması alınarak

Tablo 2. Anne Davranışlarının Pearson Korelasyon Katsayıları ve Betimleyici Analizleri ($N = 59$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Fiziksel rahatlık sağlamak											
2. Güvence vermek	.31*										
3. Dikkati başka yöne çekmek	.01	.03									
4. Çocuğu görmezden gelmek	-.18	-.08	-.29*								
5. Kuralı hatırlatmak/açıklamak	.12	.09	-.39**	-.27							
6. Yasakları bildirmek	-.07	-.23†	-.33*	-.18	.42***						
7. Öneride bulunmak	.13	-.01	-.30*	-.19	.32*	.39**					
8. Kurabiyeyi uzaklaştırmak	.21	.28*	-.16	.01	.33*	.29*	.11				
9. Kurabiyeye ulaşmayı engellemek	.15	.13	-.16	-.29*	.48***	.43***	.34**	.39**			
10. Kuralı çiğnemeye izin vermek	-.23†	-.32*	-.43***	-.19	.28*	.33*	.24†	-.23†	.09		
11. Dikkati kurabiyeye çevirmek	-.06	-.07	-.27*	-.21	.12	.39**	-.04	.05	.02	.42***	
<i>Ort.</i>	8.92	7.83	20.99	12.23	24.87	8.33	7.47	10.11	7.56	19.74	7.49
<i>S</i>	20.78	9.08	19.23	10.08	12.91	9.53	7.36	18.69	10.22	23.46	9.54

Not. † $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p \leq .001$

Tablo 3. Çocuğun Kızgınlık Gösterme Süresinin Anne Davranış Boyutlarınınca Yordanmasına ait Hiyerarşik Regresyon Analizi Özeti

Değişkenler	R ²	F	β	t
Anne Davranışları	.30	5.79**		
1. Sıcaklık			.33*	2.86
2. Olumlu kontrol			.39**	3.36
3. Dikkat dağıtma			.10	.87
4. İzin veren tepki			-.06	-.48

Not. * $p < .01$, ** $p = .001$.

sıcaklık bileşik puanı oluşturulmuştur. Kural ve yasakları bildirmek ile çocuğa öneride bulunmak değişkenleri arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler gözlenmiştir (r katsayıları .32 ve .42 arasında değişmiştir). Bu değişkenlerin ortalaması alınarak *sözel kontrol* bileşik puanı oluşturulmuştur. Çocuğun kurabiyeye ulaşmasını engellemek ve kurabiyeyi uzaklaştırmak değişkenleri arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = .39$, $p < .01$. Bu iki değişkenin ortalaması alınarak *davranışsal kontrol* bileşik puanını oluşturulmuştur. Sözel ve davranışsal kontrol bileşik puanları kendi aralarında anlamlı ve pozitif ilişki göstermiştir, $r = .56$, $p < .001$. Dolayısıyla, bu iki değişkenin ortalaması alınarak *olumlu kontrol* puanı oluşturulmuştur. Çocuğun kuralı çiğnemesine izin verilmesi ile annenin dikkati kurabiyeye çekmesi arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür, $r = .42$, $p \leq .001$. Bu iki değişkenin ortalaması alınarak *kurabiyeye yönelik izin veren davranış* puanı hesaplanmıştır. Son olarak, çocuğun dikkatini başka yöne çekmek ile çocuğu görmezden gelmek arasında anlamlı ve negatif yönde ilişki bulunmuştur, $r = -.29$, $p < .05$. Çocuğu görmezden gelmek değişkeni ters yönde kodlanıp diğer anne davranışı ile ortalaması alınarak *dikkat dağıtma* bileşik puanı oluşturulmuştur.

Anne Davranışlarının Demografik Değişkenler ve Mizaç ile İlişkisi

Pearson korelasyon analizi ile anne davranışlarının bileşik puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde annelerin izin veren davranışları arttıkça daha az sıcaklık gösterdikleri, $r = -.29$, $p < .05$, daha fazla olumlu kontrol sergiledikleri, $r = .27$, $p < .05$ ve dikkat dağıtıcı tepkileri daha az sergilemeye meyilli oldukları gözlenmiştir, $r = -.25$, $p = .053$.

Çocuğun cinsiyeti ile anne davranışları arasındaki ilişkiler gruplar arası t -test ile incelendiğinde, kız çocuklarına annelerin daha az olumlu kontrol gösterdikleri, $t(59) = 2.10$, $p < .05$, ve kurabiyeye yönelmelerine daha az izin verdikleri, $r = 2.39$, $p < .05$; ancak dikkatlerini başka yöne daha fazla çektikleri bulunmuştur, $r = -2.21$, $p < .05$. Pearson korelasyon analizi bulgularına göre,

anne davranışları ile çocuğun yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Ancak annenin yaşı olumlu kontrol davranış bileşik puanı ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişki göstermiştir, $r = .30$, $p < .05$. Son olarak, mizaç ile anne davranışları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Çocuğun dışadönük mizaç özelliği ile annenin dikkat dağıtma davranışı arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur, $r = -.47$, $p \leq .001$. Anneler daha dışadönük çocukların dikkatini kurabiyeden farklı yöne çeken davranışları daha az sergilemiştir.

Çocuğun Kızgınlık ve Üzüntü Duyguları ile Haz Erteleme Becerisini Yordayıcı Analizler

Annenin sıcaklık, olumlu kontrol, dikkat dağıtma ve izin veren davranışlarının hem çocuğun kızgınlık ve üzüntüsünü hem de haz erteleme becerisini yordama gücünü incelemek amacıyla üç ayrı hiyerarşik regresyon yapılmıştır. İlk iki analizde çocuğun kurabiyeyi beklerken gösterdiği kızgınlık ve üzüntü süresi, üçüncü analizde ise çocuğun özdenetim/haz erteleme becerisini yansıtan nötr duygu ile kurala uygun bekleme süresi bağımlı değişken olarak alınmıştır. Bağımlı değişken ile anlamlı ilişkiler gösteren demografik ve mizaç değişkenleri regresyon eşitliğine ilk basamakta, dört anne davranışı ise bir arada ikinci basamakta dâhil edilmiştir. Alanyazındaki bulgular ışığında anne sıcaklığı ile çocuğun mizaç boyutlarından olumsuz duygulanım arasındaki ortak etki regresyon eşitliğine son basamakta alınarak bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Aşağıda sunulan üç regresyon analizinin hiçbirinde bu ortak etkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, sadece temel etkilere ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Çocuğun kızgınlık süresinin bağımlı değişken olduğu regresyon analizinde, annenin dört farklı davranışı açıklanan varyansa istatistiksel açıdan anlamlı katkı sağlamış, $F(4, 54) = 5.79$, $p = .001$, ve kızgınlık süresindeki varyansın %30'unu açıklamıştır. Anne davranışlarından sıcaklık ($\beta = .33$, $p < .01$) ile olumlu kontrol ($\beta = .39$, $p = .001$) çocuğun kızgınlık gösterme süresini pozitif yönde yordayan iki değişken olmuştur (Tablo 3).

Tablo 4. Çocuğun Üzüntü Gösterme Süresinin Anne Davranış Boyutlarıncaya Yordanmasına ait Regresyon Analizi Özeti

Değişkenler	R^2	F	β	t
Anne Davranışları	.40	8.87*		
1. Sıcaklık			.52*	4.68
2. Olumlu kontrol			.20	1.75
3. Dikkat dağıtma			.11	.99
4. İzin veren tepki			-.16	-1.34

Not. * $p < .001$.

Çocuğun üzüntü süresinin bağımlı değişken olduğu ikinci regresyon analizinde ise anne davranışları varyansa istatistiksel açıdan anlamlı katkı sağlamış ve üzüntü süresindeki varyansın %40'ını açıklamıştır, $R^2 = .40$, $F(4, 54) = 8.87$, $p < .001$. Toplam dört anne davranışı değişkeninin açıkladığı varyansın yüzde payının yüksek olduğu ifade edilebilir. Tablo 4'te görüldüğü gibi, eşitliğe dâhil edilen değişkenlerden sadece annenin sıcaklığı çocuğun üzüntü gösterme süresini anlamlı olarak ve pozitif yönde yordamıştır ($\beta = .52$, $p < .001$). Yapılan iki ek analizde, kızgınlık ve üzüntü süresi yerine bu iki duygunun şiddeti bağımlı değişken olarak alındığında sonuçlar aynı kalmıştır.

Çocuğun özdenetim gösterme süresinin yordandığı hiyerarşik regresyon analizinde ilk basamakta çocuğun yaşı ve kendini denetleme özelliği kontrol edildikten sonra, ikinci basamaktaki anne davranışları özdenetim gösterme süresindeki varyansın %44'ünü açıklamıştır, $\Delta R^2 = .44$, $\Delta F(4, 45) = 10.05$, $p < .001$. Bu değişkenlerden olumlu kontrol ($\beta = -.41$, $p \leq .001$) ve izin veren davranış ($\beta = -.46$, $p < .001$) çocuğun özdenetim gösterme süresini negatif yönde yordamıştır (Tablo 5).

Kendini Denetleme Mizaç Boyutunun Koruyucu Rolü

Düşük sıklıkta sergilenen olumsuz kontrol tepkilerinden azarlama ve küçümseme analizlere dâhil edilmediği için izin veren anne davranışının çocuk üzerindeki etkisi mizacın kendini denetleme boyutunun olası düzenleyici rolü dikkate alınarak araştırılmıştır. Kızgınlık, üzüntü ve özdenetim sürelerinin bağımlı değişken olduğu üç hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Her regresyon modeline ilk basamakta bağımlı değişkenle ilişkili demografik değişken girilerek etkisi kontrol edilmiş, ikinci basamağa izin veren anne davranışı ve kendini denetleme değişkenleri, son basamağa ise bu iki değişkenin ortak etkisi dâhil edilmiştir.

Kendini denetleme becerisi ile izin veren anne davranışı arasındaki ortak etki sadece çocuğun üzüntü süresi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olmasa da marjinal düzeyde anlamlı bulunmuştur, $\beta = .55$, $p = .07$. Görece yüksek düzeyde kendini denetleme gösteren çocuklarda (puanı ortalamadan 1 S yüksek olanlar) izin veren anne davranışı çocuğun üzüntü süresini yordamazken ($b = -.13$, $p = .57$), ortalama ve görece düşük düzeyde kendini denetleme gösteren çocuklarda (puanı ortalama değerde ve ortalamadan 1 S düşük olanlar) annenin izin veren

Tablo 5. Çocuğun Özdenetim Gösterme Süresinin Anne Davranış Boyutlarıncaya Yordanmasına ait Hiyerarşik Regresyon Analizi Özeti

Değişkenler	R^2	ΔR^2	ΔF	β	t
I. Aşama	.15		4.15*		
1. Çocuğun yaşı				.21	1.50
2. Kendini denetleme				.28	1.97
II. Aşama	.59	.44	10.05**		
3. Sıcaklık				-.18	-1.60
4. Olumlu kontrol				-.41**	-3.67
5. Dikkat dağıtma				-.13	-1.16
6. İzin veren tepki				-.46**	-4.03

Not. * $p < .05$, ** $p \leq .001$.

davranışı arttıkça çocuğun üzüntü süresi azalmıştır, sırasıyla $b = -.50, p = .001$ ve $b = -.88, p = .001$.

Tartışma

Erken çocuklukta kendi istekleri yetişkinlerin sınırlamalarıyla çatıştığında çocuklar kızgınlık, üzüntü gibi duygularını ve dürtülerini kontrol etmekte zorluk yaşayabilirler (Cole ve ark., 2011; Çorapçı ve ark., 2018). Özdenetimde yaşanan zorlukların zaman içinde ciddi sorunlara dönüşmesini engellemek için yetişkinlerin rolü yadsınmaz (Thompson ve Meyer, 2007). Bu çalışmada, laboratuvar ortamında gerçekleştirilen bir haz erteleme etkinliğine anneleri ile birlikte katılan iki yaşındaki çocuklardan önlerine konan kurabiyeyi yemeden beklemeleri istenmiştir. Bekleme esnasında annelerinin sergilediği davranışlar ile çocukların duyguları ve haz erteleme becerileri arasındaki ilişkiler çocuğun mizacı da göz önüne alınarak araştırılmıştır. Bu çalışmada, annelerin sıcaklık içeren davranışları çocukların hem kızgınlık hem de üzüntü gösterme süresini pozitif yönde yordarken, çocukların kızgınlık gösterme süresini ayrıca annelerin olumlu kontrolü de pozitif yönde yordamıştır. Haz erteleme becerisine ilişkin olarak, olumsuz duygu göstermeden bekleyebileme süresi çocuğun yaşı ve mizacın kendini denetleme boyutu ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Çocukların haz erteleme süresini, yaş ve mizaç kontrol edildikten sonra, annenin olumlu kontrolü ile izin veren davranışları negatif yönde yordamıştır. Son olarak, anlamlı düzeyde olmasa da, çocuğun üzüntü süresi üzerinde mizacın dikkat kontrolüne dayanan kendini denetleme boyutu ile annenin izin veren davranışı arasında marjinal düzeyde bir etkileşim etkisi bulunmuştur.

Bekleme Etkinliğinde Çocuğun Olumsuz Duyguları ve Haz Erteleme Becerisi

Alanyazındaki haz erteleme çalışmaları bekleme esnasında sabırsızlanan çocukların genel duygusal sıkıntı ifadelerini incelemiştir (Benga ve ark., 2019; Calkins ve Johnsons, 1998; Friedlmeier ve ark., 2019; Mirabile ve ark., 2009). Bu çalışmanın alanyazına önemli bir katkısı, çocukların olumsuz duygulanımını kızgınlık ve üzüntü olarak ayırıştırarak bu farklı duygu ifadelerinin anne davranışları ile ilişkisini ortaya koymasındadır. Çalışmanın ilk hipotezi kapsamında, çocukların hem engellenme hem de anında erişemedikleri bir ödülün kaybını deneyimleyecekleri haz erteleme etkinliğinde kızgınlık ve üzüntü duygularını benzer sıklıkta ve şiddette göstermeleri beklenmiştir. Bu ilk hipotezi destekler nitelikte, çalışmanın bekleme etkinliğinde yer alan çocukların hem kızgınlık hem de üzüntü duygularını benzer süre ve şiddette gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu, ayırıştırıcı

duygu yaklaşımı ile tutarlı olarak haz erteleyen çocukların bir engellenme yaşadıkları için kızgınlık sergilediklerine, aynı zamanda da bir ödül kaybı deneyimledikleri için üzüntü duygusu gösterdiklerine işaret etmektedir. Buss ve Kiel (2004) tarafından yapılan bir çalışmada da oyuncağa ulaşması engellenen çocukların hem kızgınlık hem de üzüntü ifade ettikleri, hatta üzüntü ifadesini özellikle annelerine baktıkları sırada sergiledikleri ortaya konmuştur. Bu nedenle, üzüntü ifadesiyle çocukların destek almaya çalıştıkları düşünülebilir.

Geçmiş çalışmalar özdenetim becerilerini haz erteleme etkinliğinde incelerken çocukların olumsuz duygu ifadeleri ile bekleme davranışlarını sonuç değişkeni olarak ayrı ayrı ele almıştır (örn., Calkins ve Johnson, 1998; Cole, Dennis, Smith-Simon ve Cohen, 2009; Cole ve ark., 2011; Çorapçı ve ark., 2018; Grolnick ve ark., 1998; Liang ve ark., 2019). Bu çalışmada ise, alanyazını zenginleştirecek şekilde çocukların duygu ifadeleri ile kurabiyeye yönelik davranışları eşzamanlı olarak kodlanarak özdenetim becerisi çocuğun olumsuz duygu göstermeden kurallara uygun şekilde beklemesi olarak değerlendirilmiştir. Bu ölçüm ile çalışmada yer alan iki yaşındaki çocukların bekleme süresinin ortalama %37'sinde üzüntü veya kızgınlık göstermeden ve kurabiyeye dokunmadan bekleyebildikleri bulunmuştur.

Çalışmanın ikinci hipotezi kapsamında, özdenetim gösterme süresinin yaşa bağlı olarak artması, öte yandan mizaç olarak olumsuz duygulanımı yüksek ve dışadönük olan, kendini denetleme becerisi ise düşük olan çocukların daha kısa süre özdenetim gösterebileceği beklenmiştir. Bu hipotezi destekler nitelikte, çalışmanın bulguları yaş daha büyük olan ve mizacın kendini denetleme boyutunda daha başarılı olan çocukların daha uzun süre özdenetim/haz erteleme gösterdiklerine işaret etmiştir. Alanyazınla tutarlı olan bu bulgular, özdenetim becerileri üzerinde yaşa bağlı gelişimin (Cole ve ark., 2011; Grolnick ve ark., 1998; LeCuyer ve Houck, 2006) ve çocuğun dikkat sürecini etkin şekilde kontrol edebilmesinin önemine işaret etmektedir (Kochanska ve ark., 2001).

Çocuğun Duygu İfadeleri ve Özdenitimi ile Annenin Davranışları Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmanın bir diğer amacı, haz erteleyen çocukların kızgınlık ve üzüntü duygularını ile özdenetim gösterdikleri sürenin anne davranışları ile nasıl bir ilişki gösterdiğini incelemektir. Geçmiş çalışmaların ışığında (Grolnick ve ark., 1998; Martin ve ark., 2002; Mirabile ve ark., 2009; Putnam ve ark., 2002), haz erteleme etkinliğinde gözlemlenen anne davranışları, sıcaklık (fiziksel ve sözel rahatlatma), olumlu kontrol (kuralları hatırlatmak, kurabiyeyi uzaklaştırmak), çocuğun dikkatini dağıtmak ve izin veren yaklaşım olmak üzere dört boyutta incelenmiştir. Beklendiği gibi, çalışmanın örnekleminde-

ki eğitilmiş anneler çocuğu azarlama ve küçümseme gibi olumsuz kontrol tepkilerini çok nadir sergilemiştir. Bu düşük oran, karşılıklı duygusal bağıllık aile modelinin öngörülerıyla tutarlı olarak (Kağıtçıbaşı, 2007); Türkiye, Hindistan, Japonya gibi toplulukçu kültürlerdeki yüksek eğitilmiş ailelerin çocuğun özerkliğine tehdit oluşturmayan, güvenini sarsmayan disiplin tutumuna verdiği değeri destekler niteliktedir (Raval, Raval, Salvina, Wilson ve Writer, 2012; Rothbaum ve Rusk, 2011). Olumsuz kontrolün düşük olması Türkiye’de yapılmış diğer çalışmaların bulgularıyla da tutarlılık göstermiştir (Nacac, Yağmurlu, Dürge ve Van de Vijver, 2011; Sunar, 2009). Öte yandan, anneler çocuklarının olumsuz duygularını onaylayan ifadeleri de oldukça seyrek dile getirmiştir. Bu düşük oran, annelerin çocuklarını küçük olarak algılamaları ve çocuklarının duygu kontrolüne destek olmak amacıyla duyguları onaylayıcı ifade kullanmak için henüz erken olduğunu düşüncelerinden kaynaklanabilir.

Çalışmanın üçüncü hipotezi kapsamında, Türkiye’deki eğitilmiş ailelerin çocuk yetiştirme özellikleri (Kağıtçıbaşı, 2007), işlevci duygu yaklaşımı (Campos ve ark., 1989) ve alanyazındaki çalışmalar ışığında, çocukta kızgınlık ifadesinin annenin sıcaklık, olumlu kontrol ve izin veren davranışlarıyla; üzüntü ifadesinin ise annenin sıcaklığı ve dikkat dağıtıcı davranışlarıyla ilişkili olabileceği beklenmiştir (Calkins ve Johnson, 1998; Cole ve ark., 2009; Çorapçı ve ark., 2018; Friedlmeier ve ark., 2019; Grolnick ve ark., 1998). Bu hipotezleri kısmen destekleyecek şekilde, çocuğun kızgınlık gösterme süresini anne sıcaklığı ve olumlu kontrolü pozitif yönde, üzüntü gösterme süresini ise sadece anne sıcaklığı pozitif yönde yordamıştır.

İşlevci yaklaşım ışığında bu bulgular annelerin, engellendiği için kızgınlık gösteren çocuklarına kuralları daha fazla hatırlattıkları; üzüntü gösteren çocuklarına ise daha sevecen ve şefkatli bir yaklaşım sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Çalışma, annenin sıcaklığı ile kızgınlık ifadesinin de ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, Romanyalı ve Amerikalı anneler ile çocuklarının katıldıkları haz erteleme araştırma bulguları ile tutarlıdır (Benga ve ark., 2019; Grolnick ve ark., 1998; Putnam ve ark., 2002). Benzer bulgular ışığında, kızgınlık karşısında çocuğa sıcaklık göstermenin ancak kuralları da hatırlatarak iyi davranışa ikna etmenin, her kültürde önem verilen bir çocuk yetiştirme tutumu olduğu söylenebilir. Öte yandan, anne tutum ve davranışlarının kültürel normlardan etkilenebilmesi ve bu davranışları farklı sıklıkta sergileyebilmesi de olasıdır (Çorapçı ve ark., 2018). Bu doğrultuda, kültürlerarası karşılaştırma içeren çalışmalarla anne davranışlarındaki kültürel farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymak mümkün olabilir.

Bu çalışmada, kendilerine verilen anketi doldururken sabırsızlıkla kurabiyeye ulaşmaya çalışan çocukla-

rını da engellemeye çalışan anneler, bekleme süresinin yaklaşık yarısı boyunca olumlu kontrol sergilemiştir. Çocuğa sosyal norm ve davranış beklentilerinden bahsederek uygun davranışı öğretmenin anneler için öncelikli olduğunu düşündüren bu bulgu, Türkiye’deki ailelerde kontrolün önemini vurgulayan karşılıklı duygusal bağıllık aile modelini (Kağıtçıbaşı, 2007) ve geçmiş görgül araştırmaları destekler niteliktedir (Çorapçı ve ark., 2018; Sunar, 2009). Dolayısıyla, bu çalışma olumlu kontrolün Türkiye’deki ailelerde erken çocukluktan itibaren yaygın olduğunu gözlem yöntemi ile ortaya koyarak mevcut bilgi birikimine katkı sağlamaktadır.

Üzüntü ifadesinin sadece anne sıcaklığı tarafından yordlanması, alanyazındaki kuramsal yaklaşım (Campos ve ark., 1989) ve araştırmalarla (Buss ve Kiel, 2004; Hastings ve De, 2008) tutarlı olarak bu duygunun başlıca işlevinin anneden destek ve duygusal yakınlık sağlamak olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, annelerin çocuklarının kızgınlık ve üzüntü duygularına destekleyici bir yaklaşımla karşılık verdiklerine işaret ederken, ulusal alanyazında çocukların kızgınlık duygusu ve dışsallaştırma davranışı karşısında annelerin özellikle olumlu kontrol; üzüntü duygusu ve içedönük davranış karşısında ise sıcaklık gösterdiklerini ortaya koyan anne bildirimine dayalı bulguları gözleme dayalı olarak destekler niteliktedir (Bayram Özdemir, Cheah ve Coplan, 2015; Çorapçı ve ark., 2018).

Çalışmanın dördüncü hipotezi kapsamında, çocukların özdenetim gösterme süresi ile annenin sıcaklığı ve olumlu kontrolü arasında pozitif yönde ilişkiler beklenmiştir. Ancak, beklenenin tersine çocuğun yaşı ve kendini denetleme mizaç özelliği kontrol edildikten sonra, annenin olumlu kontrolü ve izin veren davranışları çocuğun özdenetim gösterdiği süreyi negatif yönde yordamıştır. Bu bulgu, annelerin olumlu kontrol ve izin veren davranışları daha sık sergilemeleri sonucu çocuğun daha az özdenetim gösterebileceği şeklinde yorumlanabilir. Çalışmada olumlu kontrol davranışlarını daha çok sergileyen annelerin, çocuğun kurabiyeye ulaşmasına da daha fazla izin verdikleri bulunmuştur. Bu örnekte, bir yandan çocuğunun beklemesini sağlamaya çalışırken bir yandan da kendi anketini bitirmeye uğraşan annelerin, çocukları sabırsızlık gösterdiğinde bu durumla başa çıkmakta zorlandıklarını; kuralları gevşetip izin veren bir tutum sergilediklerini düşündürmektedir. Bir diğer deyişle, hem kuralları çocuğa çok fazla hatırlatıp tekrar etmenin hem de kurabiyeye yönelime izin veren davranışlar sergilemenin çocuğun özerklik kazanmasını kısıtlayabilmesi ve özdenetim becerilerini öğrenmesini engelleyebilmesi olasıdır.

Öte yandan, alanyazında annenin olumlu kontrolü ile çocuğun özdenetimi arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çeken bulgular mevcuttur (Calkins ve ark., 1998; LeCu-

yer ve Houck, 2006). Ancak bu çalışmalarda çocuk bekleme etkinliğinde tek başına yer almaktadır ve çocuğun özenetiminde gözlemlenen bireysel farklar annelerin çocuk yetiştirmedeki genel sıcaklık ve olumlu kontrol davranışları ile ilişkilendirilmemiştir. Bu çalışmada ise, anne ile çocuğu bekleme etkinliğinde birlikte yer almış ve çocuğu bir engellenme yaşarken annenin nasıl davrandığı gözlenmiştir. Daha önce benzer şekilde yapılan bir haz erteleme çalışmasında, annelerin olumlu kontrol davranışlarını özellikle çocuklar yasaklanmış nesneye yöneldikleri zaman arttırdıkları ortaya konmuştur (Putnam ve ark., 2002). Sözü edilen bu bulgu çocuk davranışlarının anne davranışları üzerindeki belirleyici rolüne dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmada elde edilen örüntü, özenetim gösterebilen, yani duygularını kontrol edip kurallara uygun bekleyebilen çocuklara, annelerinin kuralları hatırlatmaya ve izin veren bir tutuma daha az gerek duymuş olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Anne sıcaklığının çocuğun kurallara uyumunu kolaylaştırıcı bir ilişkisel özellik olması beklense de (Cebi-oğlu ve Aksan, 2010), çalışmanın bulguları bu beklentiyi desteklememiştir. Bu çalışmada anne sıcaklığının temel etkisi ve mizaç özellikleriyle etkileşimi çocuğun özenetim becerisini yordamada anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç, anne sıcaklığının sadece annenin çocuğa fiziksel rahatlatma ve sözel olarak güvence verme bağlamında tanımlanmasından kaynaklanmış olabilir. Alanyazında anne sıcaklığını çocuğun kurallara uyumuyla ilişkili bulan çalışmalar, sıcaklığı çocuğa olumlu duygu gösterme ve çocuğun ihtiyaçlarını hassasiyetle anlayıp uygun olarak cevaplama şeklinde daha kapsamlı olarak tanımlamıştır (Calkins ve ark., 1998; Cole ve ark., 2011; LeCuyer ve Houck, 2006; Thompson ve Meyer, 2007).

Öte yandan, annenin izin veren davranışları çocuğun kendini denetleme mizaç boyutuyla marjinal düzeyde anlamlı etkileşim göstererek çocuğun üzüntü süresini yordamıştır. Bu etkileşime göre, sadece kendini denetleme becerisi düşük olan çocuklarda, annenin izin veren davranışları arttıkça çocuğun üzüntü süresi azalmıştır. Bu bulgu, çocuğunun dikkatini kurabiyeden başka bir yöne çekmekte zorlanacağını düşünen annenin, çocuğuna hoşgörülü davranarak onun üzüntüsünü azaltmaya çalışması şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu etkileşime ilişkin bulguların tekrarlanması tartışılan bu süreçlerin geçerliliğini sınamak için önemlidir.

Araştırmanın Sınırlı ve Güçlü Yanları

Çocuk yetiştirme davranışları ve özenetim gelişimi üzerine okul öncesi ve okul dönemindeki çocuklarla yürütülmüş pek çok çalışma olmasına rağmen, 0-3 yaş kapsayan erken çocukluk döneminde gerçekleştirilen çalışmalar nispeten kısıtlı kalmaktadır. Bu çalışma, Tür-

kiye’de ağırlıklı olarak anne bildirimine dayalı araştırmaların bulgularını doğrudan gözlem yöntemiyle ve iki yaşındaki çocukların annelerini de kapsayacak şekilde örnekleme genişleterek ve bir haz erteleme etkinliğinde çocukların olumsuz duyguları ve özenetim becerileriyle ilgili anne davranışlarına işaret ederek katkıda bulunmuştur.

Ancak, çalışmanın bulguları mevcut sınırlı yanları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Öncelikle, araştırmanın kesitsel deseni, anne ve çocuk tepkileri arasındaki nedenselliğin yönünü tam olarak göstermemektedir. Örneğin, çocuktaki kızgınlığın annenin kontrol ve sıcaklığını arttırabileceği yorumu yapılmış olsa da, annenin olumlu kontrol içeren davranışları da çocuğun kızgınlığını arttırmış olabilir. Bunun yanı sıra, çalışma örnekleminin büyüklüğü kodlanan 14 anne davranışının nasıl gruplandığını görmek amacıyla temel bileşenler ve açıklayıcı faktör analizi yapılması için yeterli istatistiksel güce sahip değildir (Gorsuch, 1983). Bunu yapabilmek için analize dahil edilen değişken sayısı başına en az 5-10 katılımcı olması, hatta örneklem büyüklüğünün en az 100 kişi olması önerilmektedir (Gorsuch, 1983). Öte yandan, çalışmanın örnekleme dört temel anne davranışının çocuk değişkenleri ile ilişkisini değerlendirmek için alanyazındaki haz erteleme etkinliği araştırmalarına benzer büyüklüktedir (örn., Benga ve ark., 2019; Calkins ve Johnson, 1998; Liang ve ark., 2019; Mulder ve ark., 2019). Ancak, bu çalışmanın örnekleme orta-üst sosyoekonomik sınıftan çekirdek aileleri temsil ettiğinden genelleme yapılabilmesini engellemektedir. Son olarak, bu çalışma anneler ve iki yaşındaki çocuklarının laboratuvar ortamında dört dakikalık kısa bir etkinlikteki gözlemi ile sınırlıdır. Her ne kadar bu çalışmada kodlayıcılar arasında yüksek derecede uyum bulursa da, annenin çocuğuna gösterdiği sıcaklık, kontrol, güç gösterimi ve çocuğun kurallara uyumu ortamdan ortama değişkenlik gösterebilen özelliklerdir (Kochanska ve Aksan, 1995). Dolayısıyla, farklı haz erteleme ortamlarında, örneğin, çocuğun oynadığı oyuncakları toplamasını gerektiren durumlarda anne davranışlarının değerlendirilmesi ölçümlerin daha güvenilir ve genellenebilir olmasına katkıda bulunabilir.

Kısıtlılıklarına rağmen bu çalışma, özenetim becerilerinin gelişmeye başladığı iki yaş döneminde Türkiye’deki orta-üst sınıf ailelerin çocuklarında kızgınlık ve üzüntü ifadeleri ile haz erteleme becerileri ile ilişkili olan anne davranışlarının laboratuvar ortamında gözleme dayalı olarak inceleyen ilk çalışmadır. Bu çalışmanın gözleme dayalı olması anne davranışları hakkında standart bir ortamda veri toplanabilmesine katkıda bulunmuştur. Doğrudan gözlem yönteminin diğer önemli avantajlarından biri, veri bağımsızlığı prensibinin uygulanmasını kolaylaştırmasıdır. Veri bağımsızlığının korunması, ancak kodlama ekipleri ayrı kişilerden oluştuğu

sürece sağlanabilir. Bu çalışmada, çocuğun duygu ifadesi, bekleme tepkileri ve anne davranışlarının ölçümü için üç farklı kodlama ekibi oluşturularak veri bağımsızlığı sağlanmıştır. Ayrıca, çocukların bekleme esnasında sergiledikleri sıkıntı; yüz ifadeleri, vücut hareketleri ve çıkardıkları anlamlı sözcük olmayan sesler dikkate alınarak kızgınlık ve üzüntü olarak ayrıştırılmıştır. Çocukların duyguları ile bekleme davranışlarına bir arada bakılarak bir özdenetim değişkeninin oluşturulması da bu çalışmanın güçlü yanlarındandır. Son olarak, haz erteleme etkinliği esnasında anne davranışlarının özdenetim üzerindeki rolü çocuğun mizaç özellikleri de dikkate alınarak incelenmiştir.

Gelecekteki Çalışmalar

Elde edilen bu bulguların genellenebilmesi için anne-çocuk etkileşimlerinin ev gözlemlerini de içeren çoklu yöntemlerle ve sosyo-ekonomik olarak daha çeşitli ve daha geniş örneklerle değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, bu çalışmada annelerin bulunmadığı bir ortamda çocukların özdenetim becerileri gözlenmemiştir. Gelecekteki haz erteleme araştırmalarında, çocuk tepkilerinin anne desteğinin olduğu ve olmadığı durumlarda karşılaştırılması çocukların içselleştirilmiş öz düzenleme becerilerini ve anne-çocuk etkileşiminin duruma özgü etkisini karşılaştırmak için yararlı olacaktır. Erken çocukluk döneminde gerçekleştirilen haz erteleme çalışmalarında çocuğun mizacı ile anne davranışları arasındaki etkileşimin özdenetim becerisi üzerindeki rolüne dair yeterli bilgi birikimi de bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, gelecekteki çalışmalarda annelerin izin veren yaklaşımlarının altında yatan mekanizmaları daha iyi anlamak için annelerin kendi duygu düzenleme kapasitelerini incelemek yararlı olabilir ve bu bulgular aileler için geliştirilen müdahale programlarına önemli katkılar sağlayabilir.

Kaynaklar

- Bayram Özdemir, S., Cheah, C. S. ve Coplan, R. J. (2015). Conceptualization and assessment of multiple forms of social withdrawal in Turkey. *Social Development, 24*, 142-165. doi: 10.1111/sode.12088
- Benga, O., Susa-Erdoğan, G., Friedlmeier, W., Çorapçı, F. ve Romonti, M. (2019). Maternal self-construal, maternal socialization of emotions and child emotion regulation in a sample of Romanian mother-toddler dyads. *Frontiers in Psychology, 9*, 1-15. doi: 0.3389/fpsyg.2018.02680
- Brownell, C. A. ve Kopp, C. B. (2007). Transitions in toddler socioemotional development: Behavior, understanding, relationships. C. A. Brownell ve C. B. Kopp (Ed.), *Socioemotional development in the toddler years* içinde (ss. 19-65). New York: Guilford Press.
- Buss, K. A. ve Kiel, E. J. (2004). Comparison of sadness, anger, and fear facial expressions when toddlers look at their mothers. *Child Development, 75*, 1761-1773. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00815.x
- Calkins, S. D. ve Johnson, M. C. (1998). Toddler regulation of distress to frustrating events: Temperamental and maternal correlates. *Infant Behavior and Development, 21*, 370-395. doi: 10.1016/S0163-6383(98)90015-7
- Calkins, S. D., Smith, C. L., Gill, K. ve Johnson, M. C. (1998). Maternal interactive style across contexts: Relations to emotional, behavioral and physiological regulation during toddlerhood. *Social Development, 7*, 350-369. doi: 10.1111/1467-9507.00072
- Campos, J. J., Campos, R. G. ve Barrett, K. C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology, 25*, 394-402. doi: 10.1037/0012-1649.25.3.394
- Cebioğlu, S. ve Aksan, N. (2010). Benlik düzenlemenin gelişiminde mizaç ve ana baba etkisi. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Anababalık: Kuram ve araştırma* içinde (ss. 239-270). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Cole, P. M., Dennis, T. A., Smith-Simon, K. E. ve Cohen, L. H. (2009). Preschoolers' emotion regulation strategy understanding: Relations with emotion socialization and child self-regulation. *Social Development, 18*, 324-352. doi: 10.1111/j.1467-9507.2008.00503.x
- Cole, P. M., Tan, P. Z., Hall, S. E., Zhang, Y., Crnic, K. A., Blair, C. B. ve Li, R. (2011). Developmental changes in anger expression and attention focus: Learning to wait. *Developmental Psychology, 47*, 1078-1089. doi: 10.1037/a0023813

- Cole, P. M., Wiggins, C. N., Radzich, A. M. ve Pearl, A. M. (2007). *D.O.T.S. Emotion Coding System*. Department of Psychology, Pennsylvania State University.
- Çorapçı, F., Aksan, N. ve Yağmurlu, B. (2012). Socialization of Turkish children's emotions: Do different emotions elicit different responses? *Global Studies of Childhood*, 2, 106-116. doi: 10.2304/gsch.2012.2.2.106
- Çorapçı, F., Friedlmeier, W., Benga, O., Strauss, C., Pítica, I. ve Susa, G. (2018). Cultural socialization of toddlers in emotionally charged situations. *Social Development*, 27, 262-278. doi: 10.1111/sode.12272
- Daniels, L. M. L. (2015). *Unpacking relations between children's sustained focused attention and maternal structuring of attention focus: Contributions to children's use of distraction*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Pennsylvania State University, USA.
- Duckworth, A. L., Tsukayama, E. ve Kirby, T. A. (2013). Is it really self-control? Examining the predictive power of the delay of gratification task. *Personality Social Psychological Bulletin*, 39, 843-855. doi: 10.1177/0146167213482589
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. ve Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 45-525. doi: 10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208
- Friedlmeier, W., Çorapçı, F., Susa-Erdoğan, G., Benga, O. ve Kurman, J. (2019). Cultural variations in maternal regulatory responses during a waiting task. *Culture and Brain*, 1-27. doi: 10.1007/s40167-018-0076-0
- Gorsuch, R. (1983). *Factor analysis*. Hillsdale, NJ: L. Erlbaum Associates.
- Grolnick, W. S., Kurowski, C. O., McMenamy, J. M., Rivkin, I. ve Bridges, L. J. (1998). Mothers' strategies for regulating their toddlers' distress. *Infant Behavior and Development*, 21, 437-450. doi: 10.1016/S0163-6383(98)90018-2
- Gülseven, Z., Carlo, G., Streit, C., Kumru, A., Selçuk, B. ve Sayıl, M. (2018). Longitudinal relations among parenting daily hassles, child rearing, and prosocial and aggressive behaviors in Turkish children. *Social Development*, 27, 45-57. doi: 10.1111/sode.12247
- Hastings, P. D. ve De, I. (2008). Parasympathetic regulation and parental socialization of emotion: Biopsychosocial processes of adjustment in preschoolers. *Social Development*, 17, 211-238. doi: 10.1111/j.1467-9507.2007.00422.x
- Houck, G. M. ve LeCuyer-Maus, E. A. (2004). Maternal limit setting during toddlerhood, delay of gratification, and behavior problems at age five. *Infant Mental Health Journal*, 25, 28-46. doi: 10.1002/imhj.10083
- Huebner, R. R. ve Izard, C. E. (1988). Mothers' responses to infants' facial expressions of sadness, anger, and physical distress. *Motivation and Emotion*, 12, 185-196. doi: 10.1007/BF00992173
- Izard, C. E., Woodburn, E. M. ve Finlon, K. J. (2010). Expanding emotions science to the study of discrete emotions in infants. *Emotion Review*, 2, 134-138. doi: 10.1177/1754073909355003
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kalomiris, A. E. ve Kiel, E. J. (2016). Maternal anxiety and physiological reactivity as mechanisms to explain overprotective primiparous parenting behaviors. *Journal of Family Psychology*, 30, 791. doi: 10.1037/fam0000237
- Kochanska, G. ve Aksan, N. (1995). Mother-child mutually positive affect, the quality of child compliance to requests and prohibitions, and maternal control as correlates of early internalization. *Child Development*, 66, 236-254. doi: 10.1111/j.1467-8624.1995.tb00868.x
- Kochanska, G., Coy, K. C. ve Murray, K. T. (2001). The development of self regulation in the first four years of life. *Child Development*, 72, 1091-1111. doi: 10.1111/1467-8624.00336
- Laible, D. J., Kumru, A., Carlo, G., Streit, C., Selçuk, B. ve Sayıl, M. (2017). The longitudinal associations among temperament, parenting, and Turkish children's prosocial behaviors. *Child Development*, 88, 1057-1062. doi: 10.1111/cdev.12877
- LeCuyer, E. ve Houck, G. M. (2006). Maternal limit-setting in toddlerhood: Socialization strategies for the development of self-regulation. *Infant Mental Health Journal*, 27, 344-370. doi: 10.1002/imhj.20096
- Liang, X., Liu, M., Wang, M., Yu, J., Wang, Z. ve Lu, S. (2019). Infant withdrawal and behavior problems in urban Chinese toddlers: Roles of maternal sensitivity to infant distress and emerging delay ability. *Infant Mental Health Journal*, 40, 248-262. doi: 10.1002/imhj.21763
- Lieberman, A. F. (2017). *The emotional life of the toddler*. New York, NY: Free Press.
- Lorber, M. F. ve Slep, A. M. (2005). Mothers' emotion dynamics and their relations with harsh and lax discipline: Microsocial time series analyses. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34, 559-568. doi: 10.1207/s15374424jccp3403_11

- Martin, S. E., Clements, M. L. ve Crnic, K. A. (2002). Maternal emotions during mother-toddler interaction: Parenting in affective context. *Parenting: Science and Practice*, 2, 105-126. doi: 10.1207/S15327922PAR0202_02
- McClelland, M. M., Acock, A. C., Piccinin, A., Rhea, S. A. ve Stallings, M. C. (2013). Relations between preschool attention span-persistence and age 25 educational outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, 28, 314-324. doi: 10.1016/j.ecresq.2012.07.008
- McHugh, M. L. (2012). Interrater reliability: The kappa statistic. *Biochemia Medica*, 22, 276-282. doi: 10.11613/bm.2012.031
- Melis Yavuz, H., Selçuk, B., Çorapçı, F. ve Aksan, N. (2017). Role of temperament, parenting behaviors, and stress on Turkish preschoolers' internalizing symptoms. *Social Development*, 26, 109-128. doi: 10.1111/sode.12192
- Mirabile, S. P., Scaramella, L. V., Sohr-Preston, S. L. ve Robison, S. D. (2009). Mothers' socialization of emotion regulation: The moderating role of children's negative emotional reactivity. *Child Youth Care Forum*, 38, 19-37. doi: 10.1007/s10566-008-9063-5
- Mischel, W. (2014). *The marshmallow test: Mastering self-control*. New York, NY: Little, Brown, and Company.
- Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S. ve Houlberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives*, 11, 233-238. doi: 10.1111/cdep.12238
- Morris, A. S., Cui, L. ve Steinberg, L. (2013). Parenting research and themes: What we have learned and where to go next. R. E. Larzelere, A. S. Morris ve A. W. Harrist (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* içinde (ss. 35-58). Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13948-003>
- Mulder, H., van Ravenswaaij, H., Verhagen, J., Moerbeek, M. ve Leseman, P. P. (2019). The process of early self-control: An observational study in two- and three-year-olds. *Metacognition and Learning*, 14, 239-264. doi: 10.1007/s11409-019-09199-3
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Dürgel, E. ve Van de Vijver, F. (2011). Metropöl ve Anadolu'da ebeveynlik: Biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26, 85-100.
- Putnam, S. P., Gartstein, M. A. ve Rothbart, M. K. (2006). Measurement of fine-grained aspects of toddler temperament: The early childhood behavior questionnaire. *Infant Behavior and Development*, 29, 386-401. doi: 10.1016/j.infbeh.2006.01.004
- Putnam, S. P., Spritz, B. ve Stifter, C. (2002). Mother-child co-regulation during delay of gratification at 30 months. *Infancy*, 3, 209-225. doi: 10.1207/S15327078IN0302_6
- Raval, V. V., Raval, P. H., Salvina, J. M., Wilson, S. L. ve Writer, S. (2012). Mothers' socialization of children's emotion in India and the USA: A cross-and within-culture comparison. *Social Development*, 22, 467-484. doi: 10.1111/j.1467-9507.2012.00666.x
- Rothbart, M. K. ve Bates, J. E. (2006). Temperament. W. Damon ve N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* içinde (ss. 99-166). New York: Wiley. doi: 10.1002/9780470147658.chpsy0118
- Rothbaum, F. ve Rusk, N. (2011). Pathways to emotion regulation: Cultural differences in internalization. In X. Chen ve K. H. Rubin (Ed.), *Socioemotional development in cultural context* (ss. 99-129). New York, NY: Guilford Press.
- Shipman, K. L. ve Zeman, J. (2001). Socialization of children's emotion regulation in mother-child dyads: A developmental psychopathology perspective. *Development and Psychopathology*, 13, 317-336. doi: 10.1017/S0954579401002073
- Spinrad, T. L., Stifter, C. A., Donelan-McCall, N. ve Turner, L. (2004). Mothers' regulation strategies in response to toddlers' affect: Links to later emotion self-regulation. *Social Development*, 13, 40-55. doi: 10.1111/j.1467-9507.2004.00256.x
- Sunar, D. (2009). Mothers' and fathers' child-rearing practices and self-esteem in three generations of urban Turkish families. S. Bekman ve A. Ak-su-Koç (Ed.), *Perspectives on human development, family and culture* içinde (ss. 126-140). Cambridge: Cambridge University. doi: 10.1017/cbo9780511720437.001
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13, 42-59.
- Thompson, R. A. ve Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* içinde (ss. 249-268). New York: Guilford Press.
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo P. D., Boivin, M., ... Japel, C. (2004). Physical aggression during early childhood: Trajectories and pediatrics. *Pediatrics*, 114, 43-50. doi: 10.1542/peds.114.1.e43
- Ursache, A., Blair, C. ve Raver, C. C. (2012). The promotion of self-regulation as a means of enhancing school readiness and early achievement in child-

- ren at risk for school failure. *Child Development Perspectives*, 6, 122-128. doi: 10.1111/j.1750-8606.2011.00209.x
- Wagner, D. D. ve Heatherton, T. F. (2015). Self-regulation and its failure: The seven deadly threats to self-regulation. *APA handbook of personality and social psychology*, 1, 805-842. doi:10.1037/14341-026
- Yağmurlu, B. ve Altan, Ö. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development*, 19, 275-296. doi: 10.1002/icd.646
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 1-15.

Summary

Maternal Responses that Predict Children's Negative Emotions and Self-Regulation in a Delay Task

Feyza Çorapçı

Boğaziçi University

Nuray Mustafaoğlu Çiçek

Bursa Technical University

Self-regulation develops as young children gain increasing control over their impulsive behaviors, emotional reactions, and attentional processes (Brownell & Kopp, 2007). Individual differences in self-regulation predict school readiness, achievement, and social competence (Ursache, Blair, & Raver, 2012). Conversely, children who have difficulty in self-regulation are at increased risk for behavioral problems (Eisenberg, Spinrad, & Eggum, 2010). One widely-used approach to investigate individual differences in children's regulatory competence is the delay of gratification procedure as this task requires children to effectively modulate their emotions and behaviors while resisting to their immediate temptations (Putnam, Spritz, & Stifter, 2002).

Although self-regulatory processes become increasingly differentiated and self-initiated over the toddlerhood years (Brownell & Kopp, 2007), evidence suggests that young children still need caregivers' support to modulate their emotions and inhibit their impulsive behaviors (Brownell & Kopp, 2007). Researchers have identified a number of maternal responses in relation to toddlers' self-regulation. These include maternal warmth (e.g., soothing, verbal assurance, expressive encouragement of feelings), positive control (e.g., stating and explaining the rules, removing the delay object away from the child's reach), and distraction (e.g., shifting child's attention away from the delay object), as well as scolding, ignoring, minimizing, or giving in to child's demands during the delay period (Grolnick, Kurowski, McMenamy, Rivkin, & Bridges, 1998; Lorber & Slep, 2005; LeCuyer & Houck, 2006; Mirabile, Scaramella, Sohr-Preston, & Robison, 2009; Spinrad, Stifter, Donegan-McCall, & Turner, 2004).

A review of the literature suggests that mothers who use more warmth, distraction, and/or exhibit more positive control reactions in everyday interactions have toddlers who are more likely to comply with the delay of gratification task (Calkins, Smith, Gill, & Johnson, 1998;

LeCuyer & Houck, 2006). When mothers were present in the room as toddlers were waiting for a delay object, child distress during the delay task was related to maternal distress as well as to maternal punitive or permissive responses (Lorber & Slep, 2005). It was also documented that during the delay task, mothers were more likely to display positive control following toddlers' noncompliant behaviors (Putnam et al., 2002). On the other hand, distraction was related to children's decreased attention to the forbidden object (Mirabile et al., 2009; Grolnick et al., 1998). Finally, correlational findings have revealed that maternal warmth and distraction were positively related to children's distress (Mirabile et al., 2009) suggesting that mothers may be displaying more distraction and warmth in response to their children's distress in line with the functional model of emotion (Campos, Campos, & Barrett, 1989).

Although evidence suggests that toddlers quickly react with anger, they also display sadness in delay tasks (Buss & Kiel, 2004). However, maternal responses in relation to toddlers' anger and sadness during delay tasks have not been addressed separately in previous research. Furthermore, only a few studies examined how child temperament would moderate the relation between maternal regulatory responses and toddlers' delay ability. For example, mothers' soothing responses were related to toddlers' distraction, but only among temperamentally less reactive toddlers (Mirabile et al., 2009). Finally, little is known about the protective role of temperamental effortful control on nonsupportive maternal responses in delay tasks.

Kağıtçıbaşı (2007) proposed a theoretical family model of "psychological interdependence" that focused on urban, educated, middle-class families within collectivist societies undergoing crucial sociodemographic changes. In this family model, parents place less value on the economic contribution of children to the family. Child rearing goals promote both child autonomy and re-

Address for Correspondence: Prof. Dr. Feyza Çorapçı, Boğaziçi University, The Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, 34342 Bebek / İstanbul

E-mail: feyza.corapci@boun.edu.tr

latedness. Caregivers' socialization in this family model involves relatedness that entails warmth as well as order-setting control, but avoids harsh control that might undermine children's autonomy. Indeed, research with Turkish families revealed that maternal warmth predicts positive child outcomes (Sümer, Gündoğdu Aktürk, & Helvacı, 2010) and supportive emotion socialization responses (Yağmurlu & Altan, 2010). A recent study has shown that Turkish and Romanian mothers responded to their children's anger by positive control and warmth, yet to alleviate toddlers' sadness, maternal warmth emerged as the predominant approach by Turkish, Romanian, and US mothers (Çorapçı et al., 2018). To date, only one study with Turkish families using direct behavioral observations has revealed that maternal warmth and responsiveness were positively and harsh parenting was negatively related to child compliance in a forbidden toy paradigm (Cebioğlu & Aksan, 2010).

In the present study, the first goal was to examine toddlers' discrete emotions and rule-abiding behaviors during a delay task in the laboratory setting. Given that the delay task involves an experience of frustration as well as a loss of reward, it was expected that toddlers would express anger and sadness in similar frequency and intensity. It was also expected that toddlers' delay ability, conceptualized as the display of neutral affect coupled with rule-abiding behavior, would relate positively to their age and temperamental effortful control but show negative relations with temperamental negative emotionality and surgency.

The second goal of this study was to investigate maternal responses in relation to toddlers' anger and sadness as well as self-regulation. It was predicted that toddlers' expression of anger would elicit and be positively related to maternal warmth, positive control, and permissive responses, while sadness expression would be positively related to maternal warmth and distraction. Furthermore, it was expected that maternal warmth, positive control, and distraction would predict toddlers' delay ability even after controlling for child temperament. Finally, based on previous research (Mirabile et al., 2009), the interactive role of toddlers' temperamental negative emotionality and maternal warmth on self-regulation ability was investigated. It was also anticipated that the effortful control dimension of temperament would buffer the negative effects of nonsupportive maternal responses on toddlers' delay ability.

Method

Participants

A total of 59 mother-toddler dyads (30 girls, 29 boys, mean age = 25.93 mos, $SD = 3.85$, age range =

19-23 mos) participated in the study. Complete observation and questionnaire data were available from 51 dyads because eight mothers did not return questionnaires on child temperament and family demographics. These eight families did not differ from the remaining families with respect to child's age, gender, and observed toddler affect as well as maternal responses (all p -values $> .05$). Mothers' mean age was 33.5 years ($SD = 3.59$). Eighty-six percent of the mothers had a university or a higher education degree, and 86.3% of them were half- or full-time employed. Families were recruited from mother-toddler playgroups and through postings on websites for mothers.

Procedure

All mother-toddler dyads were invited to a research laboratory. Prior to the delay of gratification task, the toddler and mother were seated at a table side-by-side. The experimenter placed a cookie on the table and instructed the mother to complete a questionnaire and respond as she normally would to make her child wait. The child was instructed to wait for the cookie until his/her mother finished her work. The experimenter left the room for 4 minutes. At the end of the task, mothers were given questionnaires about family demographics as well as their children's temperament. The task was videorecorded for later coding. Toddlers' emotions, waiting behavior and maternal responses were independently coded by three coding teams, who were blind to the study hypotheses.

Measures

Toddlers' emotions. Anger and sadness were coded based on toddlers' facial expressions, vocal tones, and postural characteristics (Cole, Wiggins, Radzich, & Pearl, 2007). During each 5-second time interval, the absence/presence and peak intensity of each emotion (from 0 = *Neutral* to 3 = *Intense*) were coded. The number of intervals with anger and/or sadness coded as present was divided by the total number of intervals to obtain frequency scores. For intensity scores, intensity ratings across 48 intervals were averaged. Interrater reliabilities (Cohen's kappa) for anger and sadness expression were .93 and .96, respectively.

Toddlers' waiting behavior. For each 5-second intervals, children's waiting behavior (i.e., reaching towards the cookie, touching, grabbing, or biting) was also observed. The most impulsive behavior in each interval was coded (0 = *Not displayed*, 1 = *Displayed*). The number of intervals with each behavior coded as present was divided by the total number of intervals to obtain proportion scores. Cohen's kappas were .98, .95, and 1.00 for reaching, touching, and grabbing and biting the cookie, respectively.

Maternal responses. Previous research and an initial preview of mothers' video recordings were used to generate a coding system for the maternal responses, which were as follows: (1) Physical comforting, (2) Verbal reassurance, (3) Expressive encouragement, (4) Distraction, (5) Rule statements/explanations, (6) Issuing prohibitions, (7) Giving suggestive commands, (8) Refraining child from cookie, (9) Removing cookie out of child's sight, (10) Ignoring, (11) Scolding, (12) Minimizing, (13) Returning child's attention to cookie, (14) Giving in to child's noncompliance. Proportion scores were computed by dividing the number of intervals of each specific code rated as present by the total number of intervals. Kappas ranged from .55 to .80.

Toddlers' temperament. Mothers completed the 36-item Early Childhood Behavior Questionnaire-Very Short Form (ECBQ-VSF, Putnam & Rothbart, 2006). Items were rated on a 7-point Likert scale ($I = \text{Never}$ to $7 = \text{Always}$) and yielded scores on Negative Affectivity, Surgency/Extraversion, and Effortful Control. Cronbach's alphas ranged from .68 to .80.

Results

Paired samples *t*-test results revealed that there was no significant difference between toddlers' anger ($M = 22.04$, $SD = 22.90$) and sadness frequency ($M = 17.47$, $SD = 25.46$), $t(58) = 1.76$, $p = .08$. Anger and sadness intensity scores were also similar, $t(58) = .71$, $p = .48$. On average, toddlers reached for the cookie, touched, grabbed and took a bite from the cookie 17.05%, 8.73%, 17.52%, and 2.92% of the entire waiting period, respectively. Toddlers' age and gender were not associated with their waiting behaviors. Toddlers' delay ability/self-regulation was measured by identifying the number of intervals in which toddlers displayed neutral emotion along with task-compliant behavior (i.e., no reach, touch, or bite). On average, toddlers displayed self-regulated behavior 36.7% of the entire waiting period. In order to identify potential covariates, associations among temperament, demographic variables, and toddler responses were examined. The relation between toddlers' age and anger frequency was marginally significant, $r = -.23$, $p = .07$. Toddlers' self-regulation was positively correlated with age and the effortful control dimension of temperament, $r = .28$, $p < .05$, and $r = .33$, $p < .05$, respectively.

Of the maternal responses, scolding, minimization, and expressive encouragement were observed infrequently, and the distributions of these variables were highly skewed. Thus, these variables were excluded from the main analyses. Based on the intercorrelations of the remaining maternal responses, four composite scores were derived that represented maternal warmth, positive

control, distraction, and permissiveness. Three hierarchical regression analyses were conducted to examine the predictive role of these maternal behaviors on toddlers' anger and sadness expression as well as their self-regulation. A hierarchical order of entry of the variables was used for each outcome variable, with significant demographic and temperament predictors entered in the first step, followed by four maternal behavior composites in the second step, and the interaction of maternal warmth and ECBQ-Negative Affectivity entered in the third step. The interaction was not significant in any of the analyses; and so it was removed from the regression models. Therefore, only the main effects were reported below.

In the prediction of toddlers' anger frequency, all maternal response composites accounted for 30% of the variance, $F(4, 54) = 5.79$, $p = .001$. Maternal warmth ($\beta = .33$, $p < .01$) and positive control ($\beta = .39$, $p = .001$) made significant contribution to anger frequency. In the prediction of sadness frequency, all maternal response composites in the first step accounted for 40% of the total variance, $F(4, 54) = 8.87$, $p < .001$. Of these variables, maternal warmth was the only significant predictor of toddlers' sadness expression frequency ($\beta = .52$, $p < .001$). In the prediction of toddlers' delay ability, maternal response composites in the second step accounted for an additional 44% of the total variance over and above child's age and effortful control, $\Delta R^2 = .44$, $\Delta F(4, 45) = 10.05$, $p < .001$. Of these variables, positive control ($\beta = -.41$, $p = .001$) and permissiveness ($\beta = -.46$, $p < .001$) were two significant predictors of toddlers' delay ability.

Finally, the potentially protective role of effortful control was also investigated. When toddlers' sadness frequency was the dependent variable, the interaction of effortful control and maternal permissiveness in the last step made a marginally significant contribution over and above the main effects, $\beta = .55$, $p = .07$. For children with high effortful control scores (i.e., 1 *SD* above average), maternal permissiveness and toddlers' sadness was not related. However, for children with average or low effortful control (i.e., 1 *SD* below average), as maternal permissiveness increased, toddlers' sadness expression duration decreased, $b = -.50$, $p = .001$ and $b = -.88$, $p = .001$, respectively.

Discussion

Going beyond previous research, this study examined toddlers' discrete emotions in a delay of gratification task and how mothers' responses varied in relation to toddlers' sadness and anger as well as self-regulation, even after controlling for toddlers' temperament. Consistent with our expectations, toddlers' anger and sadness expressions occurred at similar frequency and severity.

Moreover, as expected and consistent with previous research (Cole et al., 2011; Grolnick et al., 1998), toddlers' self-regulation, assessed as their rule-abiding waiting behavior with neutral emotion, was related positively to their age and effortful control. When maternal warmth, positive control, distraction, and permissiveness were all considered as predictors of toddlers' discrete emotions during the delay task, toddlers' anger expression was positively predicted by maternal warmth and positive control. On the other hand, toddlers' sadness expression was positively predicted by maternal warmth only. Although it is not possible to make a definite conclusion about the direction of the relationship, our findings suggest that children's anger may act to elicit maternal control and warmth, which in return increase children's compliance with the task (Putnam et al., 2002); whereas children's expression of sadness may primarily act to elicit warmth, support, and closeness of mothers (Buss & Kiel, 2004; Hastings & De, 2008). This finding also makes sense with the predictions of the psychological interdependence family model's emphasis on relatedness (Kağıtçıbaşı, 2007). Turkish mothers may rely on positive control and warmth to explain how toddlers should accommodate to the situation by referring to social norms and relying on affective ties. Current findings based on direct behavioral observations are similar to past research findings on Turkish mothers' emotion socialization assessed by using their self-reports (Çorapçı et al., 2018; Yağmurlu & Altan, 2010).

Our results have also revealed that after controlling for children's age and temperamental effortful control, mothers who displayed less controlling and less permissive behaviors had toddlers who were more likely to wait without expressing negative emotions. It is possible that children's self-regulated conduct elicits less controlling (i.e., rule and prohibition statements) and less permissive maternal behavior. Indeed, previous research has shown that mothers increase their positive control contingent to their children's rule violations (Putnam et al., 2002). Yet, this correlational finding also suggests that mothers who more often issue rules and prohibitions as well as act in permissive ways may hinder their children's self-regulated conduct. It is likely that the combination of mothers' controlling behavior with a permissive approach may undermine children's acquisition of autonomy and delay ability. Finally, although it is a preliminary finding, the marginal interaction effect suggested that mothers' permissive responses are related to less sadness expression, but only among children who have average or low effortful control. This finding suggested that mothers who perceive their children as having difficulty with attentional control, are more likely to engage in permissive behavior perhaps in an effort to reduce their toddlers' sadness.

The results of the presents study should be considered within the context of its limitations. First of all, this cross-sectional study does not allow to address the direction of causality between maternal and child-related variables. Secondly, the sample size is small, especially for moderation analyses. Therefore, replication studies using larger samples are clearly needed. Moreover, the families in this sample were from middle to upper-middle class socioeconomic backgrounds. This limits the generalizability of the results. Finally, the assessment of toddlers' delay ability and mothers' regulatory responses was based on a single task of four minutes duration.

Despite its limitations, the present study contributes to the literature by describing Turkish mothers' regulatory responses and the associations between these responses with toddlers' discrete emotions and delay ability. The structured delay task allowed the researchers to elicit sadness, anger, and impulsive behaviors of children toward the delay object; and to observe maternal regulatory responses. The use of direct behavioral observations of mothers and toddlers during a structured delay task in a laboratory setting has been a major strength of this study. Future research that combines multiple assessments in the laboratory with naturalistic observations of daily frustrations is warranted to ensure a more reliable assessment. Future studies should also focus on mothers' distress and emotion regulation capacity during the delay task to illuminate the mechanisms underlying mothers' controlling or permissive responses.